

Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

Sadık YAZAR

Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
İstanbul Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8029-5723>

ROR: <https://ror.org/05j1qpr59>

zyazar@gmail.com

Esmâ ERBİL

Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
İstanbul Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0064-7926>

ROR ID: <https://ror.org/05j1qpr59>

esmearicioglu@gmail.com

Atf Bilgisi: Yazar, Sadık ve Erbil, Esmâ. "Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 32 (Temmuz 2024), 853-902. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1494966>.

Geliş Tarihi	03.05.2024
Kabul Tarihi	10.06.2024
Yayın Tarihi	01.07.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Araştırma Makalesi	
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yazar Katkıları	Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Araştırmanın Tasarımı	Veri Toplanması (CRediT 2) Yazar-1 (%40) - Yazar-2 (%60)
	Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama (CRediT 3-4-6-11) Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
	Makalenin Yazımı (CRediT 12-13) Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
	Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	divanedebyatidergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

ÖZET

Osmanlı kültür ve edebiyat geleneğinde etkisi oldukça derin ve yoğun olan metinlerden biri *Bûsîrî*'nin nazmettiği ve *Kasîde-i Bürde* diye meşhur olan kasidedir. Farklı biçim ve içerikte tezahür eden bu etkinin önemli bir görünüm biçimi de kasidenin Türkçe şerh ve tercümeleridir. Son yirmi yılda tedrici olarak artan bilimsel çalışmalar sayesinde, bu şerh ve tercümelerin literatürü büyük oranda ortaya çıkarılmış olsa da bu literatürü oluşturan metinlerin neşri konusundaki çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmada da *Kasîde-i Bürde*'ye yazılan manzum tercümelerden biri olarak 18. yüzyılda yaşadığı tespit edilen Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in yaptığı manzum tercüme ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle tercümenin nazımı/yazarına dair bir tashih yapılarak konuyla ilgili birkaç çalışmada tercümenin Sükûtî mahlaslı Mehmed b. Şeyh Mustafâ'ya aidiyetinin hatalı olduğu ortaya konmuştur. Akabinde, neredeyse sadece *Zeyl-i Siyer-i Veysî* isimli eseri ile ancak son bir iki yılda gündeme gelen Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in biyografisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Klasik biyografik kaynaklarda yer almadığı için onun biyografisi için temel olarak bu çalışma ile birlikte tespit edilen eserleri, oluşturduğu mecmuası ve sahip olduğu kitaplar ile bunlardaki kayıtlar kaynak alınmıştır. Yazarın tespit edilen eserlerine dair bilgiler verildikten sonra çalışmanın asıl konusu olan manzum *Bürde* tercümesi ayrıntılı olarak tanıtılıp üç nüshası üzerinden kurulan çeviri yazı metni sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Koçhisârîzâde, Süleymân Tâlib, *Kasîde-i Bürde*, *Bûsîrî*, Klasik Türk Edebiyatı, 18. yüzyıl.

Qochhîşârî-zâdah Sulaymân Talib's Versified Translation of Qasidah al-Burdah of Bûsîrî

Sadık YAZAR

Prof. Dr. Medeniyet University Faculty of Letters Department of Turkish Language and Literature, Istanbul Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8029-5723>

ROR: <https://ror.org/05j1qpr59>

zyazar@gmail.com

Esma ERBİL

PhD Student, Istanbul Medeniyet University Department of Turkish Language and Literature, İstanbul Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0064-7926>

ROR ID: <https://ror.org/05j1qpr59>

esmearicioglu@gmail.com

Citation: Yazar, Sadık and Erbil, Esma. "Qochhîşârî-Zâdah Sulaymân Talib's Versified Translation of Qasidah Al-Burdah of Bûsîrî". *The Journal of Ottoman Literature Studies* 32 (Temmuz 2024), 853-902. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1494966>.

Date of Submission	03.05.2024
Date of Acceptance	10.06.2024
Date of Publication	01.07.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Research Article	
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Author Contributions	Conceptualization (CRediT 1) Author-1 (%50) - Author-2 (%50) Data Curation (CRediT 2) Author-1 (%40) - Author-2 (%60) Investigation -Analysis -Validation (CRediT 3-4-6-11) Author-1 (%60) -Author-2 (%40) Writing (CRediT 12-13) Author-1 (%60) - Author-2 (%40) Writing – Review & Editing (CRediT 14) Author-1 (%50) - Author-2 (%50)
Plagiarism Checks	Yes – Turnitin
Complaints	divanedebiyatidergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

ABSTRACT

One of the texts that had a profound influence on the Ottoman cultural and literary tradition is al-Būsīrī's Qasīda al-Burda. One of the most significant manifestations of this influence, which manifested itself in different forms and contents, is the Turkish commentaries and translations of the qasida. Although the literature of these commentaries and translations has been uncovered to a great extent thanks to the gradual increase in academic studies in the last two decades, the work on the publication of the texts that constitute this literature continues. In this study, we will discuss one of the verse translations of Qasīda al-Burda, namely the translation made by Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib, who was identified to have lived in the 18th century. In this context, it would be remiss of me not to first of all correct the attribution of the translation to Mehmed b. Sheikh Mustafâ with the pseudonym Sükûtî, which has been shown to be erroneous in several studies on the subject. Subsequently, an attempt has been made to provide a biography of Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib, who has come to the fore almost exclusively in the last few years with his Zeyl-i Siyer-i Veysî. As he is not included in the classical biographical sources, his biography is based on his works identified in this study, his collection and the books he owned and the records in them. After providing information about the author's identified works, the main subject of the study, the verse translation of Bürde, is introduced and analysed in terms of aruz and rhyme, as well as the translation method.

Keywords: *Qochhişâri-zâdah, Sulaymân Talib, Qasidah al-Burdah, Būsīrī, Ottoman Literature, 18th century.*

Giriş

Osmanlı edebiyatı geleneği, Hz. Peygamber sevgisinin oldukça çeşitlilik arz eden bir yapıda derin ve yoğun olarak etkisini gösterdiği, bu özelliği dolayısıyla da diğer Müslüman toplum ve milletlerin edebiyatlarına mukayese ile kendine has bir karakter arz eden bir edebiyat geleneğidir. Bu durumu sadece bir örnek ile göstermek gerekseydi bunun için Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sine dair literatür tek başına kifayet ederdi diye düşünüyöruz. Kuzey Afrika kökenli Bûsîrî (608/1212-695/1296 [?]) tarafından kaleme alınan *Kasîde-i Bürde*, Müslüman coğrafyanın kültür ve edebiyatını etkileyen önemli bir şiiirdir. Asıl ismi *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fi Medhi Hayri'l-Beriyye* olan ancak zamanla *Kasîde-i Bürde* şeklinde şöhret bulan bu şiiir, farklı nedenlere bağlı olarak *Bür'e*, *Bürdiyye*, *Büreyye*, *Kasîdetü's-Şedâid* gibi isimlerle de anılmaktadır. Şairin Hz. Peygamber'e olan sevgisini dile getirmek için kaleme aldığı kaside gerek edebî yönü gerekse anlamının güzelliği ve Peygamber sevgisini içten ifade etmesi nedeni ile pek çok Müslüman toplumda rağbet görmüştür.¹ Ayrıca söz konusu şiiirin farklı milletlerden çokça şair ve âlim tarafından şerhi, tercümesi, tahmisi, tesbî', tetsî', ta'şîr ve taştîri yapılmıştır (Sezer 1985: 33; Kaya 1992: 470; Şahin 1997: 30-33; Yazar 2011: 586-611).

Bu yaygın etkisinden dolayıdır ki *Bürde*'ye dair geniş ve çeşitlilik arz eden bir literatür oluşmuştur. Sadece İngilizce literatür takip edildiğinde; kasidenin Endonezya'nın Cava adasında hastaları tedavi etmek maksatlı okunması (bk. Faidi 2013), bir şifa nesnesi hâline gelmesi (Stetkevych 2006)², yazıldığı veznin kullanımı, (Zuhriah 2018), siyer türünden bir kasideye evrilmesi (bk. Stetkevych 2007), siyer eğitimindeki yeri (Putri ve Muhid 2022), neşîdler (kasideyi okuyanlar) tarafından okunma biçimleri (Weinrich 2017), hatalı inşa edilmesi

¹ Bünyamin Ayçiçeği'nin *Bürde*'nin toplum üzerindeki akademik, sosyal ve dinî etkisini tespit etmeye çalıştığı ve 2017 yılında sonlandırdığı projesinde, Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan 71 koleksiyonun her birinde ortalama olarak *Kasîde-i Bürde* nüshalarının beş adet ve üzeri olduğunu tespit etmesi onun etkisi ve gördüğü rağbeti bariz bir şekilde göstermektedir (Ayçiçeği 2017: 1).

² Söz konusu çalışmada, *Bürde*'nin beyitleri, şifa vesilesi olduğu düşünülen hastalıklara göre tasnif edilmiştir.

(Surahman 2020), orijinalliğını günümüze kadar koruma biçimini (Rohmatika 2023), Svahili edebiyatı açısından nemi (Mutiso 1996), Őafaat umma amacıyla pek çok dilde Şerh edilmesi ve tasavvufi çevrelerdeki alimlanması (Aslan 2021), Mısır'daki Osmanlı evlerinin kapılarında yazılmış olması (bk. Abou-Khatwa 2009), PeŐtuca, Pencapa, Sindi, Urdu, Malay ve Svahili dillerinin yanı sıra Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca gibi birçok dünya diline tercüme edilmesi (bk Hassan 2023) gibi farklı konular çerçevesinde çok sayıda akademik çalışmaya konu olduğu görülecektir.³

Türkiye'de de birçok akademik çalışmaya konu olan *Kasde-i Bürde*'nin tercüme ve Şerhleri tespit edilmiş (bk. Sezer 1995; Şahin 1997; Yazar 2011; İpek 2021), tespit edilen Şerh ve tercümeleri müstakil olarak ele alınıp incelenmiŐ ve neŐirleri yapılmıŐ⁴ belagat sanatları açısından deđerlendirilmiŐ (bk. Mhamad 2021), söz sanatları, içerik ve üslup bakımından farklı bir kaside ile de karŐılaŐtırılarak ele alınmıştır (bk. Oran 2021).

Bu çalışmada yukarıda değinilen literatüre mtevezalı bir katkı yapmak gagesiyle henüz müstakil olarak çalıŐılmadıđını tespit ettiğimiz 18. yüzyıl lim ve ediplerinden Kohisrzde Süleyman Tlib'in manzum *Kasde-i Bürde* tercümesi ele alınmaktadır. Daha evvel de ifade edildiği üzere Osmanlı döneminde hayli rağbet gören *Bürde*'nin konuyla ilgili güncel alıŐmalara⁵ göre Türkçe olarak yaklaşık 24 mensur, iki manzum

³ *Bürde*'ye dair çalışmaların bunlardan ibaret olduğu gibi bir iddiamız bulunmamaktadır; burada işaret edilen alıŐmalar, *Bürde*'ye dair yapılan çalışmaların çeŐitliliđi ve yoğunluğu göstermesi bakımından kullanılan örneklerden öteye gitmemektedir.

⁴ Tespit edilen neŐirler için bk. Ertaylan 1968, Saraç 1994, Günaydın 1995, Kahraman 1997, Şahin 1997, Yıldız 2011, Albayrak Sak 2014, 2019; Ayçiçeği 2015, 2023, İlhan 2017, Merinos 2017, Koç 2018, 2021, 2022a, 2022b, 2023; Yazar 2018, Şimşek 2018, Korkmaz 2018, ksz 2020, Taşdelen 2020, Aydın 2020, Kaplan 2021a, 2021b, 2022, 2023 Koyuncu 2022, Yıldız 2022, Demirayak 2022, Türkoğlu 2023), Çağatay Türkçesi ile yazılan Şerh ve tahmisleri incelenmiŐ (bk. Akdemir 2015, Keskinsoy 2011, Koç 2021).

⁵ Yazma kütüphanelerine dair tespit çalışmalarının nihai hlini almadığı düŐünüldüđünde burada sunulan listenin de nihi liste olmadığı unutulmamalıdır.

şerhi, 31 manzum tercümesi ve yedi tahmininin üretildiği görülmektedir. *Bürde*'nin şu ana kadar Sayrafî Mehmed (15. yy ?), Abdürrahîm Karahisârî (ö. 1495-96?), Ahmed Rıdvân (ö. 1538 ?), Kemâl Paşâzâde (ö. 1534), Le'âlî (ö. 1563)⁶, Nihâdî (ö. 1587), Şemseddîn Sivasî (ö. 1597), Kemâlâtî (ö. 1606-06'dan evvel), Esâsî (ö. 1631'den evvel), Paşasaraylı Fazlî (ö. 1626-27'den sonra), Hüseyinî/ Amasyalı Seyyid Hüseyin (ö. 1640-41'den sonra), Divitçizâde Mehmed Tâlib Üsküdarî (ö. 1679), Cihâdî (17. yy), Abdülhay Celvetî (ö. 1705), Nahîfî (ö. 1738), Abdullah Hulvî (ö. 1746-47), Ahmed Arîfî (ö. 1772-73'ten sonra) Salâhî-i Uşşâkî (ö. 1782), İsmâ'îl Müfid (ö. 1802), Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib (ö. 1793-94'ten sonra), Sûzî Ahmed Efendi (ö. 1830) Halepli Kudsîzâde Kadrî (ö. 1891), Abdurrahîm Üskübî, Diyarbakırlı Mehmed Sa'îd (ö. 1892), Zâtî (ö.?), Na'imî (ö. ?), Alî b. İsmâ'îl Babadağî (ö.?) tarafından yapılan tercümeleri ile mütercimi belirsiz 4 manzum tercümesi tespit edilmiştir.

Bu çalışmaya konu olan Koçhisârîzâde'nin manzum *Bürde* tercümesi, daha evvel başka bir isme atfedilip ele alınmıştır. "Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği" başlıklı doktora tezinde Sadık Yazar, tercümenin içine gömülü olduğu Arapça *Kasîde-i Bürde* şerhinin Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar 3861 numarada bulunan nüshasını esas alıp ilk defa bu tercümeden bahsetmiştir. Bahsi geçen eserin (şerh ve tercüme) mukaddimesinde bir yazar isminin olmaması ve zahriyede yer alan bir mülkiyet kaydından hareketle kütüphane kaydına girilen yazar adından hareketle araştırmacı bu tercümeyle Sükûtî mahlaslı Mehmed b. Şeyh Mustafâ'ya ait kılmuştur (Yazar 2011: 609). Ancak –bu çalışma kapsamında yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde- tercümenin başka nüshalarının bulunmasıyla birlikte mütercime dair yapılan bu tespitin hatalı olduğu anlaşılmış ve makalenin ilerleyen bölümlerinde gösterileceği üzere tercümenin Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'e ait olduğu kesinleştirilmiştir. Yapılan araştırma ve taramalar neticesinde gerek Sükûtî'ye atfen gerekse de Koçhisârîzâde'ye atfen olsun bahsi geçen manzum tercümenin –

⁶ Bu makalenin yazarları, *Kasîde-i Bürde* literatüründe Le'âlî'ye atfedilen manzum tercümenin ona aidiyetinde şüpheler bulunduğunu iddia etmekte ve bu yöndeki araştırmalarını devam ettirmektedirler.

müstakil olarak- henüz bir çalışmaya konu olmadığı görülmüştür. Bundan dolayı çalışmamızda *Bürde*'nin bu manzum tercümesi ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle yeni yeni bilinmeye başlanan bir müellif olarak Koçhisârîzâde'nin hayatı⁷ ve eserleri üzerinde durulacak, akabinde onun manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi tanıtılıp tercümenin çeviriyazı metnine yer verilecektir. Araştırmamız kapsamında tercüme metni aruz ve kafiye bakımından ayrıntılı olarak incelenip gerek kaynak metin gerekse de aynı vezin ve kafiye ile yazılan üç adet tercüme ile, özellikle de Paşasaraylı Fazlî'nin tercümesi ile mukayeseli olarak okunmuşsa da makalenin sınırlı alanı dolayısıyla bu yöndeki sonuçlara çalışmamızın sonuç kısmında kısaca temas edilip ayrıntıları başka bir çalışmaya havale edilecektir.

Koçhisârîzâde'nin Hayatı

Klasik biyografik kaynaklarda Süleymân Tâlib'e hasredilmiş bir madde ile karşılaşmamıştır. Bu anlamda dönemin biyografik kaynaklarından olan, Bağdatlı İsmail Paşa ne *Îzâhu'l-Meknûn* ne de *Hediyetü'l-Ârifîn* isimli eserinde Süleymân Tâlib'den bahsetmez. Aynı şekilde Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Mehmed Süreyyâ *Sicill-i Osmânî* isimli eserlerinde yazara değinmezler. Fatin'in *Hâtimetü'l-Eş'âr* isimli eserinde bir "Süleymân Tâlib" maddesi yer almaktaysa da bu zat Trabzonlu olup⁸ çalışmamıza konu yazardan farklı biridir. Yaşadığı döneme yakın diğer şair tezkireleri tarandığında da yazara dair herhangi bir bilgi bulunmaz.

Klasik biyografik kaynaklar gibi modern bilimsel araştırmalarda da Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in izine çok fazla rastlanmamaktadır. Yapılan araştırma neticesinde *Zeyl-i Siyer-i Veysî* isimli eseri ile bu

⁷ Hayatı bölümünde üzerinde ayrıntılı olarak durulacağı üzere Koçhisârîzâde'ye dair çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Onun ismi *Zeyl-i Siyer-i Veysî* ve *'İkdü'l-Cevher fi Şerhi'l-Fıkhî'l-Ekber* isimli eseri dolayısıyla bazı çalışmalarda anılmaktaysa da müstakil olarak sadece *Zeyl-i Siyer-i Veysî* isimli eseri dolayısıyla kitaplaşan bir doktora tezi ile iki makalede ele alındığı görülmüştür.

⁸ Bu şair için bk. TEİS <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/talib-suleyman>

sahada yapılan birçok çalışmada ismine yer verildiği tespit edilmiştir.⁹ Aynı şekilde eserleri arasında yer alan *İkdü'l-Cevher fi Şerhi Fıkhî'l-Ekber* isimli eseri dolayısı ile de konuyla ilgili çalışmalarda ismi anılmaktadır.¹⁰ Tespit edebildiğimiz kadarıyla Ali Rıza Karabulut da, yazarı “Süleymân Tâlib es-Silâhî er-Rûmî el-Osmânî el-müverrihu'l-ma'rûfu bi-Koçhisârîzâde el-müteveffâ ba'de seneti 1208/1793” ifadeleriyle bibliyografik mahiyetteki çalışmasında madde başı yaparken onun Berlin 1049 numarada yer aldığını belirttiği *Siyer-i Veysi'*ye yazdığı zeyli ile Kayseri Râşid Efendi 524 numaradaki nüshasını haber verdiği *'İkdü'l-Cevher fi Şerhi'l-Fıkhî'l-Ekber* isimli eserine yer verir. Bu ikinci eserin eldeki nüshasının 1208 yılında müellif hattıyla oluşturulduğunu da kaydeder (Karabulut t.y.: I/1248 (no: 3349).

Saptayabildiğimiz kadarıyla Koçhisârîzâde'yi doğrudan ele alan üç çalışma tespit edilmiştir. Bunlardan üçü de onun *Siyer-i Veysi'*ye yazdığı zeyli konu almaktadır. Bilal Erkoç 2023 yılında tamamlayıp kitaplaştırdığı “Süleymân Tâlib'in Zeyli Siyer-i Veysi'si (İnceleme-metin)” başlıklı doktora tezinde onun hayatına dair oldukça sınırlı bilgiler vermiştir. Aynı yazar Bahir Selçuk ile birlikte eseri bir makale ile tanıtmışlardır (Erkoç ve Selçuk 2022). Mehmet Büküm de “Telif Türk Siyerinin Son Halkalarından Koçhisârîzâde'nin Siyeri” başlıklı makalesinde onun zeylini kısaca tanıtırken yazarın hayatı hakkındaki bilgilerin çok sınırlı olduğunu belirtir (2022).

Tüm bu bulgulardan hareketle, Süleymân Tâlib'in kaynaklarda kendisine yer bulmadığı hâlde telif ve istinsah ettiği kitapları ile günümüze ulaşan biri olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla onun hayatına dair vereceğimiz bilgilerin kaynağını, kendisine aidiyetini tespit ettiğimiz eserleri ile yine mülkiyetinde olduğunu saptadığımız kitapları oluşturacaktır.

⁹ Birkaç örnek için bk. el-Shaman 1982, Erkan 1994, Öztoprak 2010, Fitzpatrick ve Walter 2014, Donuk 2015, Çaldak 2017, Büküm 2018, Özmen 2019, Kemikli 2021, Erkoç ve Selçuk 2022, Kurt 2022, Büküm 2022.

¹⁰ Birkaç örnek için bk. Gölcük ve Bebek 1995, Alpyağal 2017, Demir 2016, Bodur 2019.

Aşağıda tanıtılacak olan eserleri ile kendisine ait kitaplardaki mülkiyet kayıtlarında yazar kendisini “Süleymân Tâlib eş-şehîrû bi-Koçhisârîzâde ‘an silâhşörân-ı hâssa” şeklinde takdim etmektedir. Buna göre yazarın adı Süleymân Tâlib olsa da kendisi Koçhisârîzâde olarak tanınmaktadır. *Tekmile-i Siyer-i Veysî* isimli eserindeki kimi şiirlerinden de mahlas olarak “Tâlib”i kullandığı anlaşılmaktadır. Mesleğine yönelik verdiği bilgilerden de onun silahşör takımından olduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Zeki Pakalın’ın verdiği bilgiye göre silahşör şöyle tanımlanmaktadır:

Yeniçeri ocağı zabitlerinin bir takımı hakkında kullanılır bir tabirdir. Silahşör, silahları karıştıracı, silahlarla oynayıp uğraşıcı demektir Eski zamanlarda bir sınıf silahlı askere hususiyle muhtelif silahları kullanmakta fevkalade meleke ve maharet ile mümtaz olup maiyette istihdam olunanlara verilen addı. (Pakalın 2004: III/226).

Kendisini takdim ettiği cümlelerinde babası dâhil olmak üzere ailesine dair bilgi vermeyen Süleymân Tâlib, kendisine ait mecmuada bu çalışmanın asıl konusu olan *Kasîde-i Bürde*’nin manzum tercümesini kaydettiği nüshanın sonunda babasının ismini de kaydeder. Bu istinsah kaydına göre yazarın babası Koçhisârî diye meşhur olan ve ismi de Mehmed Ağa olan biridir. İstinsah kaydına göre onun “hâc” unvanını da aldığı görülmektedir. Bu koşullar kapsamında Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi’nde yaptığımız taramalar neticesinde, Koçhisârî Mehmed Ağa isminin geçtiği iki belge ile karşılaşmıştır. İkisi de 1172/1757-58 tarihli olan bu belgelerden birinde Mehmed Ağa hacı sıfatı ile birlikte zikredilmiştir. Belgelerin birincisi, kurum tarafından yapılan özet ile “Kastamonu Sancağı Mütesellimi Dergâh-ı Ali Gedikli müteferrikalarından Koçhisârî el-Hac Mehmed Ağa’nın, Kengırı sancağının Kurşunlu nahiyesine tabi Yamukviran karyesinde mutasarrıf olduğu zeamet ve gediğine zarar gelmemesi için kaydına şerh verilmesi”¹¹ni konu almaktadır. İkincisi ise “Koçhisârî Mehmed Ağa’nın mutasarrıf olduğu bî-hasıl zeametinin oğlu Süleyman’a kanundan

¹¹ BOA, AE.SMST.III, 156 – 12322, 29-12-1172 (23 Ağustos 1759).

ziyadesiyle tevcihi"¹²ni ele almaktadır. Belgelerde söz konusu olan tarih, belgeler dışında Süleymân Tâlib'in hayatına dair tespit edilen tarih aralığına tam olarak uymaktadır. Belgelerin birincisinde Koçhisârî Mehmed Ağa'nın gedikli müteferrikaları arasında sayılması bilgisi de kendisini silahşöran takımı arasında zikreden Süleymân Tâlib'e uygundur. Bu karineler ışığında kuvvetle muhtemel belgede söz konusu edilen Mehmed Ağa Süleymân Tâlib'in babası olmalıdır. Nitekim aynı tarihli ikinci belgede bu ihtimalin daha da kuvvetlendiği görülmektedir. Zira bu belgenin konusu, Koçhisârî Mehmed Ağa'nın oğlu Süleymân'dır; bu kişinin çalışmamıza konu olan *Bürde* tercümesinin nâzımı olması bu karineler ışığında çok güçlü bir ihtimal hâline gelmektedir.

Babası Mehmed Ağa'ya yönelik belgede onu tanımlayan iki kavram Koçhisârîzâde'nin nasıl bir aileye müntesip olduğunu anlamak bakımından önemlidir. Bunlardan birincisi TDV İslam Ansiklopedisi'nde "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan önce vali ve mutasarrıflar adına vergi toplamakla görevli memur" olarak tanımlanan mütesellim sıfatıdır. Bahsi geçen maddede 18. yüzyılda bu payenin verildiği kişiler şu şekilde izah edilmektedir:

XVIII. yüzyıl boyunca önemli kısmı yerli hânedanlardan seçilen mütesellimlerin birçoğu resmî bir sığata sahip olmadığı gibi herhangi bir devlet hizmetinde de bulunmamıştı. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında tanınmış ailelere mensup bazı mutasarrıflara da mütesellimlik verildiği görülmektedir (Özkaya 2006: 32/203).

¹² BOA, AE.SMST.III, 253 - 20200, 01-05-1172 (31 Aralık 1758). Bu ikinci belgenin metni şöyledir:

Devletlü merhametlü efendim hazretleri sağ olsun.

Arz-ı hâl-i kullarıdır ki bu kulları Koçhisârî Mehmed Ağa Efendi oğlu olup mutasarrıf olduğu ze'âmeti bî-hâsıl olduğundan mâ-adâ hâne-i vîrânemizin çerâğı rûşen ü âbâdân olması ricâsıyla hâk-i pây-ı âsafânelerine yüz süregeldim. Merâhim-i aliyye-i dâvârenelerinden mercûdur ki ze'âmet-i mezbûr ile bu kulları çerâğ ve ihyâ buyurulması irade-i 'aliyyeleri erzânî buyurabilürler, o bâbda emr ü fermân ve lutf u ihsân devletlü merhametlü efendim sultân hazretlerininindir, Bende Süleymân.

Babasının takdiminde yer alan bir diğer niteleme “Dergâh-ı Ali Gedikli müteferrika”sıdır. “Osmanlılar’da hükümdarla vezirlerin maiyetinde bulunan bir tür hizmetli sınıfı.” olarak tanımlanan müteferrik payesinin tevdi edildiği sınıfın ilk dönemlerde sınırlı olduğu ancak zamanla bu sınırların hayli genişlediği belirtilmektedir (Afyoncu 2006: 32/184).

Bu bilgiler ışığında Koçhisârîzâde’nin, Çankırı bölgesinde etkili olan yerel hânedanlardan birine mensup olduğu, babasının aldığı payelerin bir kısmının kendisine veraset yoluyla nakledildiği düşünülebilir.

Süleymân Tâlib’in nisbesinde yer alan Koçhisâr Anadolu’da birkaç bölgede yer adı olarak geçmektedir. Mardin, Tokat, Aksaray-Karaman ve Çankırı bölgesinde bulunan (bk. Bk. Coşkun vd. 2013: 907) Koçhisâr isimli yerlerden hangisinin çalışmamıza konu olan müellifin nisbesi olduğu görece biraz daha açıktır. Gerek yukarıda söz konusu olan belgeler gerekse de çalışmamızın ilerleyen kısmında söz konusu edeceğimiz üzere Süleymân Tâlib’in mülkiyetinde olan bir kitabı bu bölgede edinmiş olması, onun Çankırı bölgesinde yer alan ve günümüzde Ankara iline bağlı Şereflikoçhisar diye bilinen Koçhisâr’a mensup olduğuna işaret etmektedir.

Yazarın doğum ve ölüm tarihleri şimdiki veriler ışığında net değildir. Ancak tespit edebildiğimiz eserleri ve mülkiyet kayıtları arasında karşılaşabildiğimiz en geç tarih 1208/1793-94 yılını göstermektedir.

Eserleri

1. ‘İkdü’l-Cevher fî Şerhi’l-Fıkhî’l-Ekber

Koçhisârîzâde’nin daha ziyade *el-Fıkhü’l-Ekber* ile ilgili literatürde ismi zikredilen bu eseri, Hanefî mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe’ye atfedilen *el-Fıkhü’l-Ekber* isimli Arapça esere yine Arapça olarak yazılan bir şerhtir. Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası müellif hattı olup Kayseri Râşid Efendi Ktp 524 numarada yer almaktadır. Eserin 212x125-130x70 mm. ölçülerine sahip bu nüshası 84 yapraktan oluşmaktadır. Her bir sayfası 23 satırdan oluşup talik hatla yazılmıştır. Her sayfada reddâdeye düzenli olarak yer verilmişken şerh edilen kaynak metnin üzeri kırmızı ile çizilerek belirginleştirilmiştir. Zahriye sayfasındaki Reisülküttab Mehmed Râşid Efendi’nin mülkiyet kaydı dışında nüshada

başka bir temellük veya vakıf kaydı bulunmaz. Nüshanın sayfa kenarlarında birkaçı uzunca olan 10 kadar tashih yer almaktadır. Nüshanın sonunda yer alan ferağ kaydına göre eserin bu nüshası bizzat yazarı/şarihî tarafından 1208/1793-94 yılında istinsah edilmiştir.¹³ Bu kayıta da kendisini “Silahşorân-ı Hâssa’dan Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib” olarak takdim eden yazar, eserin adının 1b’de besmele lafzının iki yanına gelecek şekilde “İkdu’l-Cevher fî Şerhi Fıkhi’l-Ekber” olarak kaydeder. Eserine dua üslubunda bir hamdele ve salvele ile başlayan Koçhisârîzâde sebep-i telif bölümünde bahsi uzatmadan eserin, Ebû Hanîfe’nin *el-Fıkhu’l-Ekber* isimli eserin şerhi olduğunu belirtir. Bu bağlamda şerhin bir sebebinden bahsetmez. Eserine verdiği ismi bu kısımda da belirten şarih, şerhini farklı sıfatlarla övdüğü Râşid Efendi’ye¹⁴ ithaf ettiğini yazar.

Kaynak metni şerh etmeden evvel akâid veya ilmü’t-tevhîdin haddini yapıp bu ilmin önemine değinen şarih, sonrasında kaynak metinden anlamlı bir ibareye yer verip öncelikle bu ibareyi filolojik açıdan şerh etmektedir. Sonrasında da metnin anlamına odaklanmakta ve bu esnada genellikle kaynak metni açılmaya ve genişletmeye, böylece daha anlaşılır kılmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

2. Tekmile-i Siyer-i Veysî

Söz konusu eserin tespit edilebilen tek yazma nüshası Berlin Devlet Kütüphanesinde (Staatsbibliothek) Ms or oct 1049 numarasıyla kayıtlıdır. Her sayfası 27 satırdan oluşan 65 varaklı bir eserdir. Başlıklar tamamen kırmızı mürekkeple kaleme alınmış olup ayet ve hadisler ise yine kırmızı mürekkeple işaretlenmiştir. Eserin pek çok yerinde “sah kaydı” bulunmaktadır (Büküm 2022: 2768).

¹³ “Temmet ‘alâ yedi şârihihî Süleymân Tâlib el-med’uvvü bi-Koçhisârîzâde ‘an silâhşorân-ı hâssâ li-sene semân ve mi’eteyn ve elf... (84b).

¹⁴ Bahsi geçen Râşid Efendi, 18. yüzyılda yaşamış olan Kayserili Reisülküttab Râşid Efendi’dir (d. 1167/1753-54 - ö. 1212/1798) (Hayatı için bk. Köksal 2013). Keyfiyetine dair elde çok fazla bilgi olmasa da Koçhisârîzâde ile bu zat arasında yakın bir ilişki bulunmalıdır. Zira Koçhisârîzâde’nin bu eserine ilaveten aşağıdaki tanıtılacak olan *Kasîde-i Bürde* şerhinin de bir nüshası yine Râşid Efendi’nin Kayseri’de kurduğu kütüphanesinde bulunmaktadır.

Bahsi geçen eser 1790 senesinde yazılmaya başlanmış olup 1792’de de tamamlanmıştır. Söz konusu nüşhanın zahriyesinde eser ismi “Zeyl-i Siyer-i Veysî” olarak kaydedilse de sebep-i telif kısmındaki ifadelerden eserin isminin “Tekmîle-i Siyer-i Veysî” olarak da anıldığı görülmektedir (Büküm 2022: 2768).

Süleymân Tâlib’e ait bu eserin eldeki tek nüşhası da kendi elinden çıkmış müellif hattı nüşhadır. Bu durum nüşhanın zahriyesinde “Zeyl-i Siyer-i Veysî li-Süleymân Tâlib Koçhisârîzâde bi-hattı mü’ellifihî” ibaresiyle belirtilmiştir. Ferağ kaydında yer alan “Ketebehû **câmi’uhû** Süleymân Tâlib el-arîfu bi-Koçhisârîzâde an silâhşorân-ı hâssa” cümlesi de bu durumu teyit etmektedir.

Müellif sebep-i telif kısmında eseri halkın beğenisi veya ihsan için değil, Hz. Peygamber’in şefaatine nail olabilmek için kaleme aldığını ifade etmiştir. Süleymân Tâlib zeylinde Veysî’nin siyerine olan beğenisini ifade ederek yazarın vefatı ile eserin yarım kaldığını ancak Allah’ın yardımı ile bu eseri tamamlamaya niyet ettiğini belirtmiştir. Eserinde Hz. Muhammed’in gazveleri, seriyyeleri, bazı önemli bulduğu hadiseleri ve İslam’a davet mektuplarını konu edinmiştir (Büküm 2022: 2770).

Ayrıca eserinde yer yer Zemahşerî, Nâsirüddîn Kâdî el-Beyzâvî, Buhârî, Kastalânî, Ebussud Efendi gibi pek çok âlimin eserlerinden istifade eden Süleymân Tâlib, zaman zaman da kendisine ait veya farklı kaynaklardan beyitlerle eserin monotonluğunu kırmaktadır (Erkoç 2023: 10-11). Zeylinde Veysî’nin üslubuna uygun bir dil kullanan müellif, daha çok Arapça Farsça kelimelerden, ses ve ahenk için ikileme ve terkiplerden, edebî sanatlardan faydalanarak inşa üslubunun karakteristik özelliklerini yansıtmıştır.

3. Makâle alâ Risâleti Ebî Sa’îd Muhammed el-Hâdimî li-Tahkîki Kelimâtı Birgivî

Eserin ulaşılabilen nüşhası, Atatürk Kitaplığı OE_Yz. 897 numarada yer almakta olup sonundaki ferağ kaydına göre bizzat yazarı tarafından istinsah edilmiştir. Herhangi bir hamdele ve salvele bölümü olmaksızın kendisini “Süleymân Tâlib el-med’uvvu bi-Koçhisârîzâde” şeklinde

takdim eden yazar, Ebû Sa'îd Hâdimî'nin (ö. 1176/1762) Birgivî'nin (ö. 981/1571) sözlerinin anlamlarını tahkik etmek amacıyla yazdığı risalesine notlar düşmek üzere eserini kaleme alındığını belirtir. Kenarlarında birkaç minhuvat notuna yer verilen eserin nüshası, kendisini "müsevvid" olarak takdim eden Süleymân Tâlib, yani eserin yazarı tarafından 1197/1782-83 yılında istinsah edilmiştir.

4. Tuhfetü'z-Zâ'irîn

Kendisinin oluşturduğu ve Manisa İl Halk Kütüphanesi 10211 numaralı mecmuada, 193b-201a sayfaları¹⁵ arasında yer alan eser, berâ'at-i istihlâl sanatından izler taşıyan kısa bir hamdele ve salvele ile başlar. Sonrasında yazar, kaleme aldığı bu eserin kabir ziyaretinin tahkiki, sırları ve rükünleri hakkında olduğunu yazar. Üç fasıl üzerine tertip edilen eser, 1207/1792-93 yılında yazarı tarafından istinsah ve belki de telif edilmiştir.

5. Def'u Tâ'ûn ve'l-Vebâ

Süleymân Tâlib'in bizzat kendisi tarafından oluşturulan mecmuasında, 57b-58b sayfaları arasında yer alan bu kısa risale, vebanın defi için bireysel veya toplu olarak dua etmenin cevazını işlemektedir. Risalenin sonunda yer alan "Bu (risaleyi) müellifi ve (mecmuayı) derleyen Süleymân Tâlib yazdı" ifadesinden eserin ona ait olduğu anlaşılmaktadır.

6. [Risâle fi Beyâni'l-İstiârâti fî Ba'zi'l-Âyât]

Süleymân Tâlib'in derlediği mecmuasında 123b-125a sayfaları arasında yer alan bu risaleye bir isim verilmiş değildir. Risaleye ismini anarak başlayan müellif, bir arkadaşının talebi üzerine dört adet ayet ile bir hadis metnindeki istiareyi izah ettiğini ifade etmektedir. Risalenin

¹⁵ Mecmuanın 71. sayfasında da eserin sadece ilk sayfası kaydedilmiştir. Sondaki ferağ kaydı bulunmadığından kütüphane kaydında eserin bu nüshası "Ucâle fî Tahkîki Ziyâreti'l- Kubûr ve Kavâ'idihâ ve Esrârihâ" şeklinde kaydedilmiştir. Sayfanın üst kenarında da kaydedildiği üzere bu metin de *Tuhfetü'z-Zâ'irîn*'in başka bir nüshasıdır.

sonunda da istinsah eyleminin risalenin müellifi (Süleymân Tâlib) tarafından evâsıt-ı Şevvâl 1202 / 14-24 Temmuz 1788 tarihinde yapıldığı belirtilmiştir.

7. Cevâhirü'l-Fürde fî Şerhi Kasîdeti'l-Bürde

Koçhisârîzâde'nin bu eseri, başlığundan da anlaşıldığı üzere *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça şerhi olup çalışmamıza konu olan Türkçe manzum tercümeyle de ihtiva etmektedir. Bûsirî'nin *Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Berîyye* ismi ile de bilinen meşhur kasidesine yazılan bu şerh, kısa bir hamdele ve salveleden sonra müellifin sebep-i telifi ile devam eder. Bu kısma Hz. Peygamber'i övme konusuyla başlayan şarih, tarih boyunca Hz. Muhammed'in övgüsünde çokça şiir/naat yazıldığını ancak bunların denizden bir damla mesabesinde kaldığını belirtir. Zira O'nu hakkıyla övmek mümkün değildir. Tam da bu noktada Süleymân Tâlib, ünlü sufi şair İbnü'l-Fâriz (ö. 632/1235) ile ilgili bir anekdota yer verir. Buna göre, bir gün bir arif rüyasında İbnü'l-Fâriz'e neden Hz. Peygamber'in övgüsünde şiir yazmadığını sorar. İbnü'l-Fâriz soruya cevaben "O'nun hakkında tüm şiirleri eksik/noksan gördüm" der. Böylece sözü Bûsirî'nin kasidesine getiren müellif, kasideye dair övgülerini sıraladıktan sonra herhangi bir muayyen gerekçe göstermeksizin kaynak metni şerh edip muğlak yerlerini açmaya ve izah etmeye çalıştığını ifade eder. Kaynak metni şerh etmeye başlamadan evvel Arap kaside geleneğinde nesib geleneğine kısaca temas eden şarih, bu durumun Bûsirî'nin kasidesinde de gerçekleştiğini belirtip akabinde kasidenin bölümlerini kısaca özetler.

Şerhine kaynak metni beyit birimi ile kaydederek başlayan müellif, önce ele aldığı beyitteki kelimeleri, derin izahlara girmeden filolojik açıdan açıklar. Ardından beyti belagat bakımından kısaca şerh etmeye çalışır. Bu kısımdaki izahlar daha ziyade edebî sanatların tespitinden ibaret kalır. Son olarak beytin anlamını açıklamaya, böylece beytin anlam dairesini açılmayıp genişletmeye çalışır. Şarihin bu katmanda kasideyi pek de alışıldık olmadık biçimde tasavvufî bir bakış açısıyla yorumlamaya odaklandığı görülmektedir. Bu da onlarca *Kasîde-i Bürde* şerhi içerisinde onun şerhine ayrı bir yer tayin etmektedir. Temel olarak

bu katmanlardan oluşan şerhin son aşamasını ise şerh edilen beytin manzum Türkçe tercümesi oluşturur.

Biri Kayseri Râşid Efendi 537 diğeri de Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Yazma Bağışlar 3861 numarada olmak üzere iki nüshasına ulaşabildiğimiz şerhin giriş kısmında şarihin ismi geçmemektedir. Bundan dolayıdır ki yakın zamana kadar Râşid Efendi nüshası Ferdî mahlaslı Abdullâh b. Muhammed el-Manisavî'ye atfedilmişken Yazma Bağışlar nüshası da Sükûtî mahlaslı Mehmed b. Şeyh Mustafâ'ya ait kılınmıştı.¹⁶ Eserin Süleymân Tâlib'e aidiyeti iki karine üzerinden tespit edilebilmektedir. Bunlardan birincisi Yazma Bağışlar nüshasının sonunda yer alan ferağ kaydında şarihin, eser adıyla birlikte kendi ismini anmış olmasıdır. Bahis mevzuu kayıt metni şöyledir:

Temme's-şerhu'l-mevsûmu bi-Cevâhirü'l-Fürde fî Şerhi
Kasîdetü'l-Bürde bi-fazlillâhi alâ *yedi câmi'ihî Süleymân Tâlib*,
veffakahullâhu li-ahseni'l-metâlib... fî sene sitte ve mi'eteyn
ba'de'l-elf. (88a)

Bu bilgilere göre şerhin bu nüshası kendisini "câmi'" olarak takdim eden şarih tarafından 1206/1791-92 yılından tebyiz edilmiştir.

Şerhin Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'e aidiyetini tespit eden ikinci karine ise şerhin bir parçası olarak oluşturulmuş manzum Türkçe tercümenin, Koçhisârîzâde tarafından derlenen mecmuaya kaydedilirken şüphe götürülmez şekilde ona ait kılınmış olmasıdır. Bahsi geçen mecmuada, söz konusu manzum tercüme, "Tercüme-i Kasîdetü'l-Bürde li-Nâmiki'l-hurûf" başlığı ile takdim edildiği gibi sonunda da "ketebehû el-fakîr Süleymân Tâlib münşidü hâzihi'l-kasîdeti el-'arîfü bi-Koçhisârî el-Hâc Muhammed Ağazâde 'an silahşorân-ı hâssa" (Manisa İl Halk Ktp. 10211: 3b) şeklindeki kaydıyla manzum kasideyi nazmedenin kim olduğu netleştirilmiştir. İstinsah kaydında Süleymân Tâlib sadece "Nâmiki'l-hurûf" un kendisi olduğunu belirtmemiş aynı zamanda kasidenin münşidi olduğunu da özellikle vurgulamıştır.

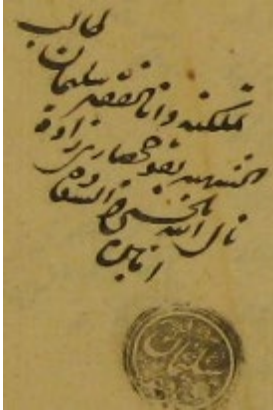
¹⁶ Yapılan son kataloglama çalışmalarıyla birlikte bu hataların düzeltildiği görülmektedir.

şerhin ikinci nüshası olan Râşid Efendi nüshası ise İhlâszâde İbrâhim tarafından 1207 senesinin şevvâl ayında (Mayıs-Haziran 1793) istinsah edilmiştir.

8. Mecmuası:

Kültür, bilim ve edebiyat tarihi çalışmalarında ihmal edilen alanlardan biri, kişilerin tertip ettiği, oluşturduğu veya derlediği mecmualardır. Ensar Karagöz'ün Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi'ye dair doktora tezinde isabetle ifade ettiği (2022: 4-7) üzere bu mecmualar kişilerin biyografileri, sosyal ağları, beslendiği kaynaklar gibi çok farklı açılardan Osmanlı kültür ve edebiyat tarihi araştırmaları için önemli kaynaklardır.

Araştırmalarımız neticesinde Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in de kendisi tarafından derlenen bir mecmuası olduğu tespit edilmiştir. Manisa İl Halk Kütüphanesi 10211 numarada yer alan bu 205 varaktan oluşan mecmua aynı hatla yazılmış risalelerden oluşmaktadır. İçerdiği bazı eserlerin sonundaki istinsah kayıtlarında, katib ve câmi' olarak Süleymân Tâlib ismi geçtiğinden mecmuanın bizzat onun tarafından oluşturulduğu açıktır. Mecmuanın 10a sayfasında derleyicinin mülkiyet kaydı ve "Süleymân" yazılı mührü şu şekilde yer almaktadır:

Temellektühû ve ene'l-fakîru Süleymân Tâlib eş-şehîrû bi-Koçhisârîzâde nâlellâhu bi'l-hüsnâ ve's-sa'âde âmîn.

Görsel 1: Koçhisârîzâde'nin Derlediği Mecmuasındaki Temellük Kaydı

38 adet kısa hacimli risaleyi bir araya getiren mecmuada Süleymân Tâlib'in de çalışmamıza konu olan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi de dâhil olmak üzere dört adet risalesi kaydedilmiştir. Mecmuada Nûreddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî'ye (ö. 1014/1605) ait çok sayıda risale dikkat çekerken risalelerde genellikle tartışmalı muayyen konuların ele alındığı görülmektedir. Besmele, vahdet-i vücudun anlamı, kabirleri ziyaret etme, tegannînin hükmü, İmam-ı A'zam'ın mezhebini zemmedenin eleştirisi, tavaf sırasında eli göğse koymanın hükmü, sakal konusu, tütün kullanımının haram olması, imanın yenilenmesi, Deccal'in zuhuru, köpekleri itlaf etmek, kafire itaat etmek, kahve ve tütün kullanımı, ayete'l-kürsi okumak, Hızır meselesi, mehdi konusu, kelime-i tevhid ve Nakşibendiyye tarikatına dair bilgiler mecmuadaki risalelerin konularını oluşturmaktadır.

Mecmuanın ne zaman oluşturulduğu kati olarak belli değildir; ancak bazı risalelerin sonunda yer alan istinsah kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla mecmua yaklaşık 15-20 yıllık uzun bir zaman aralığında oluşturulmuştur. Bu anlamda mecmuada 1195 (1780-81), 1202 (1787-88) ve 1207 (1792-93) yıllarında istinsah edilen risaleler bulunmaktadır.

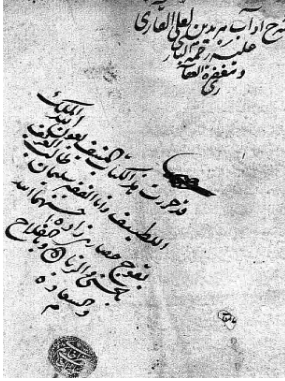
Sahip Olduğu Kitapları

Biyografi çalışmalarında ihmal edilen konulardan biri, kişilerin sahip olduğu kitaplardır. Tereke kayıtları¹⁷ bu konuda önemli veriler sunmaktaysa da bizzat kitaplardaki mülkiyet kayıtları da bu noktada çok önemli veriler sunmaktadır. Ancak maalesef mülkiyet kayıtlarındaki bilgilerin derlendiği veya bu kayıtlarda yer alan isimlere yönelik dizinlerin hazırlandığı katalogların sayısı oldukça sınırlıdır. Hâl böyle olunca bir kişinin tek başına derlemesi oldukça zor olan bu kayıtlar için bir veritabanı hazırlanması gerekmektedir. Biz çalışmamız sırasında biraz da tesadüfi olarak Koçhisârîzâde'nin mülkiyet kaydını ihtiva eden

¹⁷ Tereke kayıtlarının bu yönde sağladığı katkılar için bk. Erünsal 2021, Muhacir, 2023.

birkaç kitap tespit ettik. Bu bölümde onlardan kısaca bahsetmekte fayda olduğunu düşünüyoruz.

Onun istinsah ederek sahip olduğu kitaplardan birisi Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 1493 numarada bulunmaktadır. Tek bir metni ihtiva eden kitapta, Kohisrzde'nin derlediği mecmuasında birçok risalesine yer verdiği Al el-Kr'nin *şerhu dbi'l-Mrdn* isimli Arapça kitabı kopyalanmıştır. Görsel 2'de de görüleceği üzere kitabın zahriyesinde Kohisrzde eseri çoğalttığını kaydeder. Bu kayıt aslen çoğaltma eylemini kayıtlandrsa da bulunduğu yer itibarıyla aynı zamanda "ketebe li-nefsih"¹⁸ tarzında kişilerin kendi mülkiyetlerine katmak üzere istinsah ettikleri kitaplara da işaret eder.

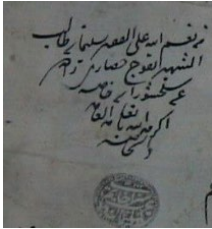
Kad harrert hze'l-
kitbe'l-mnif bi-
'avnilh'l-meliki'l-latf ve
ene'l-fakru Sleymn Tlib
el-arf bi-Kohisrzde
ahsenehmellhu bi'l-
hsn ve'z-zıyyde ve bi'l-
felhi ve's-sa'de

Görsel 2: Kohisrzde'nin Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 1493 numaradaki kitabında yer alan mülkiyet kaydı

Nitekim kitabın sonunda yer alan istinsah kaydında da eseri 11 Zilka'de 1198/26 Eylül 1794 tarihinde çoğalttığını belirtir. Kohisrzde'nin bu kitabındaki hşiye notları incelendiğinde, onun Al el-Kr'nin *şerh-i Hads-i Erba'in* isimli eseri ve *Kms* gibi eserlerden bazı nakiller yaptığı görülürken bazı yerlerde de "li-muharririh Tlib" veya sadece "li-muharririh" imzasıyla kendi görüşlerine de haşiyede yer verdiği görülmektedir.

¹⁸ Genel olarak mülkiyet kayıtları, hususi olarak da ketebe li-nefsih tarzındaki mülkiyet için bk. Aslan 2024: 25-33.

Koçhisârî'nin kitapları arasına giren kitaplardan birisi de Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 1327 numarada yer alan çok metinli bir mecmuadır. Mecmuada sırasıyla; Şa'rânî'nin (ö. 973/1565) *el-Envâru'l-Kudsiyye fî Ma'rîfeti Âdâbi'l-Ubûdiyye* isimli tasavvuf sahasında kaleme alınan Arapça eseri; İbnü'l-Arabî'ye atfedilen *Nüşatü'l-Hakk* ve *Istîlâhâtu Erbâbi't-Tasavvuf* isimli Arapça eserler; Vâ'izî mahlaslı bir nâzım tarafından kaleme alınan âdâb ve ahlak konulu bir kaside, Muhammed b. Ömer b. Muhammed el-Makdisî'nin (ö. 1038/1628) *el-İstiğfâriyyetü'l-Müvellîye* isimli manzumesi, Alâeddîn Alî et-Türkistânî'nin *Nazmu Adedi'l-Kebâ'ir* isimli kısa manzumesi yer almaktadır. Mecmuadaki eserlerin tek bir elden çıktığı anlaşılmakta ancak istinsah kaydı sadece mecmuadaki birinci ve en kapsamlı eserin sonunda yer almaktadır. Bu kayda göre söz konusu birinci eser, Celâeddîn el-Babay (?) tarafından 8 Zilhicce 1055 /25 Ocak 1646 tarihinde istinsah edilmiştir. Ancak istinsah kaydında yapılan duaya kitabın mâliki de dâhil edilmiştir. Kuvvetle muhtemel kitabın ilk mâliki olan bu isim Mûsâ b. Müslim el-Hevârî'dir (?). Bu isim istinsah kaydının yanına düşürdüğü mukabele kaydında eseri asıl nüshadan mukabele ettiğini de kaydeder. Kitabın hem Ia hem de zahriye sayfasında mecmuadaki birinci eserin iki ayrı fihristi hazırlanırken Ia'da bu ilk mâlik dışında Hâcezâde diye bilinen Ömer'in tarihsiz bir mülkiyet kaydı bulunmaktadır. Zahriyede ise önce Ca'fer b. İbrâhîm el-Çırpanî (?) isimli bir zatın 1172/1758-59 tarihli mülkiyeti yer alır. Bundan sonra yer alan mülkiyet kaydına göre Kayyimzâde diye bilinen el-Hâc Abdullâh el-Kangirî kitabı bir önceki sahibinden hangi yolla olduğu belirtilmeden edinmiştir. Sonrasında ise Süleymân Tâlib'in Görsel 3'de yer alan mülkiyet kaydı ve mührü yer alır.

Min ni'amillâhi ale'l-fakîr
Süleymân Tâlib eş-şehîrû
bi-Koçhisârîzâde an
silâhşorân-ı hâssa
ekremehüllâhu te'âlâ
bihi'l-âmme ve'l-hâssa

Görsel 3: Koçhisârîzâde'nin Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 1327 numaradaki kitabında yer alan mülkiyet kaydı

Koçhisârîzâde kitabı hangi tarihte ve nerede edindiğini belirtmez; ancak 1100'lü yılların sonuna doğru kitabı edinmiş olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Öte taraftan kendisinden önceki malikin Çankırlı olduğu bilgisini dikkate aldığımızda Koçhisârîzâde'nin kitabı bu bölgede edindiğine işaret ettiği gibi, meşhur olduğu isim olan Koçhisârîzâde ibaresindeki yer isminin de Çankırı bölgesinde yer alan ve bugün Şereflikoçhisar diye bilinen yer olduğuna dair önemli bir ipucudur.

Onun sahip olduğu kitaplardan birisi de günümüzde Almanya'da Berlin Milli Kütüphanesi'nde Landberg 134 numara ile kayıtlı bulunan kitaptır. Kutbüddîn Muhammed b. Muhammed er-Râzî'nin *el-Muhâkeme beyne Şerheyi'l-İşârât* isimli eseridir. Kendisinden evvel kitaba İzmir müftüsü Ebî Abdurrahmân b. Muhammed sahip olmuştur. Kendisi de eseri ne zaman ve nerede edindiği bilgisine yer vermeksizin mülkiyet kaydı düşürmüştür: "Fî kütübî'l-fakîr Süleymân Tâlib el-arîfü bi-Koçhisârîzâde ahsenhumullâhu bi'l-hüsnâ ve'z-ziyâdeh 'an silâhşörânı cihânbanî."

Sahip olduğu kitapların bunlardan ibaret olduğunu söylemek tabii ki imkansızdır; ancak gerek mecmuası gerekse burada tespit ettiğimiz kitapları dikkate alınrsa onun tasavvuf ilmine meyilli biri olduğunu saptamak mümkündür. Nitekim *Kasîde-i Bürde*'ye yazdığı şerhinde onu tasavvufî bir yoruma tabi tutulması da onun bu yöndeki ilgisinin oldukça güçlü olduğunu göstermektedir.

Koçhisârîzâde'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

Koçhisârîzâde'nin *Kasîde-i Bürde* tercümesi tespit edebildiğimiz kadarıyla üç nüshası ile günümüze ulaşmıştır. Bunlardan ikisi yazarın yine kendisine ait Arapça *Kasîde-i Bürde* şerhinin bir parçası olarak kurgulanırken biri de yazarın kendisi tarafından derlenen mecmuanın bir parçası olarak ve şerh metninden bağımsız, müstakil bir metin biçiminde kaydedilmiştir. Tercüme hakkında bilgi vermeden evvel bu nüshalar hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Koçhisârîzâde'nin kendisi tarafından derlenen mecmuası Manisa İl Halk Kütüphanesi 10211 numarada

kayıtlıdır. Manzum Kasîde-i Bürde tercümesi “Tercüme-i Kasîdetü'l-Bürde li-Nâmiki'l-hurûf” başlığı ile mecmuanın 1b-3b sayfaları arasında yazılmıştır. Diğer iki nüshasından farklı olarak Arapça şerh metninden bağımsız, müstakil bir metin olarak mecmuada yer alan bu nüshanın sonunda şu istinsah kaydına yer verilmiştir:

“ketebehû el-fakîr Süleymân Tâlib münşidü hâzihi'l-kaşîdeti
el-'arîfû bi-Koçhişârî el-Hâc Muhammed Ağazâde 'an
silahşorân-ı haşşa”

“(Bu manzum tercüme) eserin münşidi yani yazarı/nazmedeni olan ve Koçhisârî Mehmed Ağazâde olarak bilinip Hassa Silahşörlerinden olan Süleymân Tâlib tarafından yazılmış/çoğaltılmıştır.”

Manzum tercümenin şerh metni içerisinde yer alan nüshalarından biri Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Yazma Bağışlar 3861 numarada yer almaktadır. Süleymân Tâlib'e ait *Cevâhirü'l-Fürde fî Şerhi Kasîdeti'l-Bürde* isimli eseri ihtiva eden bu nüsha daha evvel, yazmanın zahriyesinde yer alan “Kasîde-i Bürde Şerhi İmâm Mustafâ Sükûtî” kaydına binaen olsa gerek kütüphane kayıtlarında Şeyh Mustafa Sükûtî'ye ait kılınarak kaydedilmişken bu hata bazı araştırmalarda da yinelenmiştir.¹⁹ Baş kısmından birkaç yaprağın kopuk olduğu bu nüshada manzum tercüme, bir beytin şerhinden sonra o beytin manzum tercümesine yer verilmek şeklinde şerhin bir parçası olarak yer alır. Nüshanın haşiyelerinde, başka bir kalemle Şa'rânî'nin şerhinden yapılan nakiller yer alır. Nüsha 88 yapraktan oluşmakta olup sonunda, şerhin “câmi'i” olan Süleyman Tâlib'in eliyle 1206/1791-92 yılında tamamlandığı kaydı yer alır. Bu kayda göre şerh ve tercümenin bir arada yer aldığı bu nüsha bizzat müellifin hattıdır.

Manzum tercümenin şerh metni içine gömülen ve kuvvetle muhtemel Yazma Bağışlar 3861 numaralı nüsha kaynak alınarak çoğaltılan ikinci nüshası Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesi 537 numarada yer almaktadır. Kütüphane kaydında Ferdî mahlaslı Şeyh Abdullâh Ferdî

¹⁹ Yazar 2011: 609.

Efendi'ye ait kılınan bu nüsha Şevvâl 1207 /Mayıs-Haziran 1793 tarihinde İhlâszâde İbrâhîm tarafından çoğaltılmıştır.

Eserin nüshalarını bu şekilde tanıttıktan sonra, tercümenin ilk üretimini nasıl oluştuğu üzerinde durmakta fayda vardır. Başka bir ifade ile Süleymân Tâlib, *Kasîde-i Bürde'*yi ne zaman ve nasıl tercüme etmiştir? *Bürde* şerhini telif ettiği sırada her beytin sonuna geldiğinde o beytin tercümesini yaparak mı, yoksa şerh metninden önce ve ondan bağımsız olarak *Bürde'*yi baştan sona tercüme ettikten sonra şerhini yazarken bu tercümeyle şerhe yerleştirerek mi? Bunun için elimizde kati bilgiler bulunmamaktaysa da bazı tahminlerde bulunmak mümkündür. Tercümenin şerh içerisinde yer alan nüshasının 1206/1791-92 yılında oluştuğu açıktır. Ancak mecmua içerisinde yer alan nüshasının sonunda istinsah tarihi mevcut değildir. Tercüme metni ile mecmuada yer alan 38 metnin tamamı yine Süleymân Tâlib tarafından çoğaltılmıştır. Bu metinlerden ancak birkaç tanesinin sonunda istinsah kayıtları kaydedilmiştir. Bunlardan biri yine Süleymân Tâlib tarafından telif edilen ve "Risâle-i Koçhisârîzâde" diye kütüphane kaydında yer alan risaledir. Risalenin sonundaki istinsah kaydı "Temmet alâ yedi mü'ellifihî Süleymân Tâlib velhamdülillâhi alâ zâlike fi evâsiti Şevvâl li-sene isnâ ve mi'eteyn ve elf" şeklindedir. Buna göre risale 14-24 Temmuz 1788 tarihleri arasında çoğaltılmıştır. Ancak yine Süleymân Tâlib tarafından telif edilen *Tuhfetü'z-Zâ'irîn* isimli eserin sonunda yer alan istinsah tarihi 1207/1792-93 yılını göstermektedir. Bu da mecmuanın kısa bir zaman aralığında değil de süresini tam olarak tayin edemediğimiz bir zaman aralığı içerisinde oluştuğunu göstermektedir. Bundan dolayı tercümenin mecmuada kaydedilen nüshasının, şerh metninin oluştuğu 1206/1791-92 yılından evvel de sonra da oluşmuş olması ihtimal dâhilindedir.

Tercümenin mecmuada kayıtlı nüshası ile diğer iki nüsha arasında önemli oranda nüsha farklılıkları bulunmaktadır. İkinin yazarının da bizzat mütercim kendisi olduğunu bildiğimizden, bu farkları bir güncelleme ameliyesi olarak yorumlamak mümkündür. Kuvvetle muhtemel mütercim tercümenin ilk versiyonunu oluşturduktan sonra tercümeyle gözden geçirip bazı değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerin

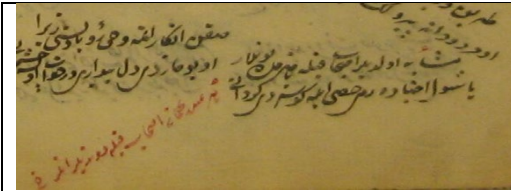
ne zaman yapılmış olabileceğini izlemeye çalışırken mecmuada kayıtlı nüsha önemli bazı ipuçları vermektedir. Zira mecmuada kaydedilen nüshada birkaç tane tashihe de yer verilmiştir. Örneğin dokuzuncu beytin tercümesi mecmuada şu şekilde kaydedilmiştir:

Beni iy lâ'im-i sevdâ-yı 'özrî ma'ziretdür bu
Eger inşâf ideyduñ görmez-idüñ levme şâyânı

Beytin ilk mısraı, diğer iki nüshada "Saña bu hübb-ı müfriṭ ma'ziretdür iy beni lâ'im" şeklindedir, nitekim mecmuada da beytin kaydedildiği bölümde söz konusu mısraın başına bir işaret düşürülerek mısraın bu ikinci hâli de adeta bir nüsha farkı olarak kaydedilmiştir.

Aynı durum 26. beyitte de gerçekleşmiştir; mecmuada,
Şu kavlı-bî-'amel kim itdüm aña tevbeler olsun
Ki zîrâ bir 'aķîme nisbet itdüm zât-ı nislânı

şeklinde kaydedilen beytin ikinci mısraı diğer iki nüshada "Ki vallâh nisbet itdüm bir 'aķîme nesl-i vildâni" şeklindedir. Mısraın bu şekli de mecmuadaki nüshanın kenarında yazılmış olup sonuna da sahh yazılmıştır. Ayrıca ana metindeki "Ki zîrâ bir 'aķîme nisbet itdüm zât-ı nislânı" tercihin üzeri de çizilmiştir. Metnin ilerleyen beyitlerinde de bu şekilde tashiḥ edilmiş mısralar bulunmaktadır. 70. beyitte de ilk mısra aşağıdaki görselde görüldüğü üzere diğer iki nüshadaki versiyon kenarda yazılıp sahh kaydı düşürülerek güncelleştirilmiştir:

Müşâbih oldılar aşhâb-ı file hezmdde bunlar
Ya şol ecnâda remy-i ḥaşy ile gösterdi gerdâni
Hezîmetde hemân aşhâb-ı file döndiler anlar

Özellikle bu son iki örnek mecmuadaki metnin veya versiyonun diğer iki nüshadaki metinden daha evvel türetildiğine güçlü bir işarettir. Anlaşılan o ki Koçhisârîzâde *Kasîde-i Bürde*'yi Arapça şerhten bağımsız, müstakil bir üretim olarak nazmen Türkçeye tercüme etmiş, *Bürde*'yi

Arapça olarak şerh ettiğinde de şerh geleneğinde yaygın bir uygulama olarak²⁰ daha evvel yaptığı bu manzum tercümeyi şerhe dahil etmiştir. Ancak bunu yaparken tercümeyi gözden geçirip sözcük, sözcük grubu ve mısra düzeyinde önemli tashihler yaparak adeta tercümenin ikinci bir versiyonunu ortaya koymuştur.

Koçhisârîzâde'nin *Bürde* tercümesi, kaynak metnin vezni ve kafiyesinden farklı bir tercihle hezec bahrinin mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün vezni ile ve -ân sesinin yinelendiği mürdef kafiye ile yazılmıştır. Kafiye den sonra çoğunlukla belirtme eki işlevinde olmakla birlikte üçüncü şahıs iyelik ve nispet eki fonksiyonlarında da kullanılan bir yâ (ı/i/î) harfi redif olarak yer almaktadır. Onun bu tercihi daha evvel aynı vezin, kafiye ve redifle Zâtî ve Paşasaraylı Fazlî; farklı redif tercihi ile Kemâlâtî aynı kafiye ve redif ancak farklı vezin ile Şemseddin Sivâsî tarafından kullanılmıştır.

Süleymân Tâlib'in gerek şerh gerekse de tercümesinde *Bürde*'nin hangi nüshasını kaynak aldığına dair elimizde kati bir bilgi yoktur; ancak hem şerh hem de tercümedeki tertibin kaynak metnin yaygın olarak dolaşımında olan nüshalarındaki tertibine birkaç yerde farklılık arz ettiği görülmektedir. Örneğin 71. sırada yer alan beytin tercümesinden sonra kaynak metinde 82. sırada yer alan beyte geçilmektedir. Kaynak metnin tertibine göre 87. beyte kadarki kısmı tercüme eden mütercim kaynak metne göre 72. beyte dönüp tercümesine buradan devam eder. 79. beyit tercüme edildikten sonra kaynak metne göre 88. ve 89. sıradaki beyitler tercüme edilir. Akabinde 80. sırada yer alan beyte dönülür.

²⁰ Sadık Yazar, bu uygulamaları ele aldığı çalışmasının sonuç kısmında; istilâhî ve amelî boyutta şerh ve tercüme kavramının iç içe geçen yapısına değindikten sonra "tercüme etkinliklerinin her zaman müstakil bir eser/metin olarak karşımıza çıkmadığı, daha en başında üreticisi tarafından şerh gibi farklı telif türlerinin içerisine gömülü olarak ya da bu telif türünün bir parçası olarak konumlandırılabilirdiği gibi başta müstensihler olmak üzere tercüme metnlerinin, üreticileri dışındaki kimseler tarafından da şerhlerin bir parçası hâline getirilebildiği anlaşılmaktadır." diyerek bu uygulamanın yaygınlığına işaret etmektedir (Yazar 2023: 1145).

Çeviriyazı Metin²¹

Beyit No	Metin	Nüşhalar
1	Tezekkürden mi iy dil zî-Selem'de olan ihvânı Akıtduñ dîdeden mezc idüp eşk-i çeşm-ile kanı	R 5a, - YB, M 1b
2	Yağud bād-ı 'abîr-efşân mı esdi semt-i cānāndan Şeb-i târ içre mi yâ berķ o sūdan urdı rahşānı ²²	R 6a, - YB M 1b
3	Ne oldı çeşmüñe ²³ men' eyledükçe dem' ider seylān Ne var qalbūñde ki_artar müstefik olduğça heymānı	R 7a, - YB, M 1b
4	'Aceb derd-i derūnın zann ider mi münketim ²⁴ 'aşık Anı fāş eylemişken çeşm-i terle qalb-i sūzānı	R 8a, - YB, M 1b
5	Dökilmez derd-i 'aşk olmasa dilde eşküñ aţlāle Hevālanmaz hūmā-yı h'vāb yād-ı kūh-ile banı	R 9b, - YB, M 1b
6	Nice inkār idersiñ cevher-i ħubb-ı dil-ārāyı Şühūd iken 'udül-i dem' u saķmuñ aña ħaķķānı	R 10a, - YB, M 1b
7	Hem işbāt eylemişken vecd o eşk-i la'l-gūnuñla Bahār-āsā dü ħaddeynūñde iki ħaţķ-ı seylānı	R 11a, - YB, M 1b
8	Belı geldi ħayāl-i yār bīdār eyledi sırrum Ki zirā ħubb ider lezzātını maķlū' aĥzānı	R 11b, - YB, M 1b
9	Saña bu ħubb-ı müfriţ ma'ziretdür iy beni lā'im ²⁵ Eger inşāf ideydüñ görmez-idüñ levme şāyānı	R 12b, - YB,, M 1b

²¹ Çeviriyazı metin hazırlanırken *İSAM Tenkitli Neşir Kılavuzu* esas alınmıştır. Farklar gösterilirken kullanılan kısaltmalar şöyledir:

Kayseri Râşid Efendi Ktp. 537: R; Yazma Bağışlar 3861: YB, Manisa İl Halk Ktp 10211: M.

²² rahşānı: lem'ānı M.

²³ çeşmüñe: 'aynuña M.

²⁴ zann ider mi münketim: münketim mi zann ider M.

²⁵ Saña bu ħubb-ı müfriţ ma'ziretdür iy beni lā'im: Beni iy lā'im-i sevdā-yı 'özrî ma'ziretdür bu M.

10	Düçâr ol sen de bu hâle ki oldı fâş hep râzum Ne bu derd-i dil-âşûbumda var ümmîd-i haşmânî	R 13b, - YB, M 1b
11	Baňa sen nuşh-i şâf itdün ben ıŝgâ itmedüm zîrâ Aşamdur istimâ‘-ı ‘azlden ‘uŝşâkuñ üzñânı	R 14a, - YB, M 1b
12	Naşh-i şeybi ithâm eyledüm ‘azlümde hâlâ kim Degülken nuşh u pend-i ²⁶ dil-pesendi levme erzânî	R 15a, - YB, M 1b
[Nefisten Şikâyet]		
13	Ki zîrâ nefis-i zâlim mütte‘iz olmadı cehlinden Aña te‘şîr idüp nuşh-ı nezîr-i ²⁷ şeyb-i nûrânî	R 16a, - YB, M 1b
14	Dañi ²⁸ i‘dâd idüp hayrât-ı mebrûr itmedüm ikrâ Ki o baş üzre bî-ğaşmet iden teşrîf mihmânı	R 17a, YB 2b, M 1b
15	Bileydüm böyle resm-i şân u tevķirinde ihmâlüm Ketimle ketm iderdüm sırran o itdükçe seryânı	R 17b, YB 2b, M 1b
16	Bu nefis-i bâğyi var mı ‘aceb râh-ı gâvâyetden Semend-âsâ licâm-ı himmet-ile redd ider şânî	R 19a, YB 3b, M 1b
17	Bu zevķ-i ma‘şiyetle umma kesr-i şehvet-i nefsi Ki eyler taķviye zîrâ meţâ‘im nehm-i cî‘ânı ²⁹	R 19b, YB 3b, M 1b
18	Şu tıfla beñzer o kim şîr-h‘âr oldukça hırş eyler Eger men‘ eyler-iseñ mümteni‘ olup ķor efgânı	R 20b, YB 4a, M 1b
19	Hevâ-yı nefsi terk it itme vâlî-i ‘aķıl zîrâ Tevellâ-yı hevâ ma‘yûb ider yâ mürde merdânı	R 21b, YB 4b, M 1b
20	Mürâ‘at eyle aĥvâline anuñ fi‘l-i hayr içre Ger istiĥlâ iderse anı nekz it virme cevlanı	R 23a, YB 5b, M 1b
21	Ne lezzetler idüp tezyîn ‘ayn-ı merd-i nâ-dâna Helâk itdi bu dess-ile niçe merdân-ı meydânı	R 24a, YB 6a, M 1b

²⁶ nuşh u pend-i: nuşh-ı şâfi-i M

²⁷ te‘şîr idüp nuşh-ı nezîr-i: inzâr idüp nuşh eylemişken M.

²⁸ Dañi: aña M.

²⁹ cî‘ânı: cev‘ânı M.

22	Fesâd-ı kâmin-i cû' u şiba'dan el-ğazer zîrâ Niçe cû' uñ olur efzûn şiba'dan züll ü ħusrânı	R 24b, YB 6b, M 1b
23	Aķıt cûy-ı sirişki 'ayn-ı çeşm-i pür-meĥârimden Hem ilzâm eyle ħalbe ĥimye-i âh-ı peşimânı	R 25b, YB 7a, M 1b
24	Hevâ-yı nefis-i şeytâna mütâbi' olma 'işyân ³⁰ it Ger eylerlerse nuşĥ-ı şâf göster gûş-ı tuĥyânı	R 26a, YB 7b, M 1b
25	İtâ'at itme zinhâr anlara ĥaşmen ve lâ ĥükmen Ki saña bunlaruñ maĥfî degüldür mekr-i destânı	R 26b, YB 7(m)a, M 1b
26	Şu ³¹ ħavl-i bî-'amel kim itdüm aña tevbeler olsun Ki vallâh nisbet itdüm bir ³² 'aķîme nesl-i vildânı ³³	R 27a, YB 7(m)b, M 1b
27	Saña ĥayr-ile emr itdüm velâkin olmadum 'âmil Degülken müstaķim iy dil nedür bu râst-cüyânı	R 28b, YB 8a, M 1b
28	Nevâfilden tezevvüd itmedüm ĥayfâ ki ħable'l-mevt İdüp ĥaşr-ı şalât [u] şavm-ı mefrûzeyne erkânı	R 30a, YB 8b, M 1b
[Hz. Peygamber'e Övgü]		
29	Şu zâtuñ sünnetin terk itdüm ihyâdan şebi hattâ Şikâyet eyledi renc-i veremden pây-ı ³⁴ zî-şânı	R 31a, YB 9a, M 1b
30	Seĥabdan şedd idüp aĥşâlarını eyledi telfîf Daĥi ĥayy eyledi taĥte'l-ĥicâre keşĥ-ı nermânı	R 32a, YB 10a, M 2a
31	Cibâl-i âb-rîz-i şümm aña 'arz eyledi nefsin Velâkin olmadı raĥbetle aşlâ çeşm-cünbânı	R 33a, YB 10b, M 2a
32	Żarüret eyledi te'kîd o şâhuñ zühdini zîrâ Żarüret idemez erbâb-ı 'işmet üzre 'udvânı	R 34b, YB 10(m)a- b, M 2a

³⁰ 'işyân: ısrâr M.

³¹ Şu: o M.

³² bir: -M.

³³ Ki vallâh nisbet itdüm bir 'aķîme nesl-i vildânı: Ki zîrâ bir 'aķîme nisbet itdüm zât-ı nislânı M (Üzeri çizilmiştir).

³⁴ eyledi renc-i veremden pây-ı: itdi pây-ı le-mekân-peymâ-yı M.

33	Žarüret niçe dā'ī ola dünyāya o zātı kim Vücüdü bâ'ış-i icād ola bu kân-ı imkânı	R 35b- 36a, YB 11a, M 2a
34	Muhammed'dür o qudsiyyü'ş-şifât-ı seyyidü'l- kevneyn Ki odur şehriyâr-ı mülk-i A'cām u 'Arabânı	R 37b, YB 11b, M 2a
35	Nebiyi-yi âmîr ü nâhîmüz oldur bir aḥad olmaz Anuñ şıdk-ı maḳâl-i nefy [ü] işbâtında aḳrânı	R 38a-b, YB 12a, M 2a
36	Odur ancak ḥabîb-i Haḳ ki her ehvâl-i şammâda 'Amîm-i luḫfidur üftâde-gânuñ dest-gîrânı	R 40a-b, YB 13a, M 2a
37	Ṭarîḳ-i Haḳḳ'a da'vet kıldı ³⁵ istimsâk iden aña Ṭutar bir 'urve-i vüşkâ-yı lâ-mefşümü destânı	R 42a, YB 14a, M 2a
38	Tefevvuk eyledi ḥalkın ve ḥulḳan enbiyâyı hep Keremde 'ilmde yoḳ ol ref'û'z-zâta bir dâni	R 43b, YB 14b, M 2a
39	O kân-ı feyzden hep mültemesdür enbiyâ güyâ ³⁶ İderler ğarf baḫr-i ḥazmdan ³⁷ yâ reşf bārânı	R 45b, YB 16a, M 2a
40	Ḥuzûr-ı fâyiẓü'n-nûrında hep ḥaddinde vâḳıfdur 'İlimden noḳta yâ şeikle ḫikemden cümleñ şânı	R 47b, YB 17a, M 2a
41	Etemm-i ekme idüp şüret-i ma'nâsını Mevlâ Ḥabîb itdi o ḫurşid-i cihân-efrüz-ı tâbânı	R 49a, YB 18a, M 2a
42	Şerîki yoḳ meḥâsinde o mihr-i 'âlem-ârânıñ Degül kısmet-pezir ol cevher-i ḫüsn-i dirahşânî	R 49b, YB 18b, M 2a
43	Naşârânıñ o ḳavl-i bâḫılında ğayrı ser-cümle Sezâdur her ne ḫükm idüp iderseñ medḫ o sultânı	R 50b, YB 19a, M 2a
44	Şerefden her ne eylerseñ murâd ol zâta kıl nisbet 'İzâmdan ḳadrine her ne ḳılırsañ nisbet erzânî	R 51a, YB 19b, M 2a

³⁵ kıldı: itdi M.

³⁶ O kân-ı feyzden hep mültemesdür enbiyâ güyâ: Bütün ol lücce-i feyz-i Hudâ'dan mültemesdürler M.

³⁷ baḫr-i ḥazmdan: (?) baḫrden M.

45	Ne gâyet var ne had fazl-ı Resûlullâh'a kim hattâ Femiyle ide bir nâttık beyân ol hadd-i pâyânı	R 52a, YB 20a, M 2a
46	Olaydı ger münâsib kadrine âyât-ı 'uzmâsı İderdi zikr-i ismi hay ramîm-i 'azm-ı hayvânı	R 54a, YB 21a, M 2a
47	Bizi teklîf-i mu'yi'l-'aql ile o itmedi muztarr Ki biz de çekmedük lutfen belâ-yı rayb [u] hayrânî	R 55a, YB 21b, M 2a
48	'Ukûl-ı halkı i'yâ itdi fehm-i cevher-i zâtı Bütün lâl oldu yok kırben ve bu'den bir sühan-dânî	R 56a, YB 22a, M 2a
49	Uzakdan âfitâb-ı 'âlem-ârâ gibi aşğardur Velâkin küll ider taḥdîk idince 'ayn-ı im'ânı	R 56b- 57a, YB 22b, M 2a
50	Nice idrâk ide dünyâda künh-i zâtını ol kavm Ki nakş-ı ḥilm ile andan tesellî bula vicdânı	R 58a, YB 23a, M 2a
51	O zât-ı bî-mişilde ³⁸ meblağ-ı 'ilm-i verâ bu kim Beşerdür efdal-i halk itmiş anı feyz-i Mennânî	R 60a, YB 24a, M 2a
52	Her âyâtı ki itdi kavmine rüsl-i kirâm izhâr Anuñ nûrından ancak aldılar bu ³⁹ feyz-i rahşânı	R 61a, YB 24b, M 2a
53	O bir şems-i fazîletdür ki anlar kevkeb-i zâhir Şeb-i târ içre nâsa görünür nûr-ı şebistânî	R 62a, YB 25a, M 2a
54	'Aceb halkı mükerremdür o kim zeyn eyleyüp ḥulķı Gül-i ḥüsn ü besemm ü bişrûñ olmuşdı gülistânı	R 63b, YB 26b, M 2a
55	Terefde gül şerefde bedre beñzer dehre himmetde Keremde keff-i 'ummân gibidür dest-i kerîmânı	R 65a, YB 27a, M 2a
56	O şâhı ferd iken görseñ şanursın kim celâletde İḥâta eylemiş bir pâdişâhı rekb-i 'unvânı	R 66a, YB 27b, M 2a

³⁸ mişilde: bedelde M.

³⁹ bu: o M.

57	Leb-i la'lin olınca mübtesim yâkût-ı la'linden Şadefde lü'lü'-i meknûna beñzer dürr-i dendânı	R 67a, YB 28b, M 2a
58	'Adil-i türbe-i cism-i şerîfi olmaz aşlâ tîb Sa'âdet aña kim çoğdı o hâk-i 'anber-efşânı	R 68b, YB 29a, M 2a
[Hz. Peygamber'in Doğumu]		
59	İbâne eyledi vaqt-i tülû'î tîb-i aşlından Görüñ bed'en ve hatmen ol şerif-i tîb-i ahyanı	R 75b, YB 31b, M 2a
60	O rûz içre teferrüs eylediler mübidân-ı Fürs Ki inzâr olduğın bü's ü nekamla kavm-i Fürsânı	R 77a, YB 32b, M 2b
61	Yıkıldı tımçturâk-ı tāk-ı Kısra muşadî' oldı Düşüp şeml-i cüyüş-ı Yezdicerd-âsâ perîşânı	R 78a, YB 33a, M 2b
62	Bu hâle farı-ı hüzninden söyindi âteş-i Fâris Sedemden nehr-i râhin sehv idüp terk itdi ceryânı	R 79a, YB 33b, M 2b
63	Garîk-i lücce-i hüzn oldı ehl-i Sâve ğayzından Başup deryâçesi döndükde bî-mâ andan 'atşânı	R 79b, YB 34a, M 2b
64	Bu hâle nâr güyâ eşk-i hasret dökdi hüzninden Ġam-ı ⁴⁰ dilden o mâ güyâ ki nîrân itdi rîzânı	R 80b, YB 35a, M 2b
65	Gürüh-ı cin hütûf ⁴¹ eyler olur envâr tâbende O şeb lafzen ve ma'nen nûr-ı Hâkîk eyler fîrûzânı	R 82a, YB 35b, M 2b
66	Bu kavme 'amy u şammundan beşâ'ir olmadı mesmû' Ne manzûr oldı tâb-ı berķ-i inzâr-ı nümâyânı	R 83a, YB 36a- b, M 2b
67	Dimişken bunlara kâhinleri bu dîn-i mu'veccüñ Yıkıldı kâ'im olmaz bir daħi erkân-ı evvânı	R 84b, YB 37a, M 2b
68	Te'âyün eylemişken inķizâz-ı şübhi bâlâdan Zemîne ferş olan aşnâm-ı mühmel gibi yeksânı	R 86a, YB 38a, M 2b

⁴⁰ Ġam: âteş M.

⁴¹ hütûf: şiyâh M.

69	Ṭarîk-i vahyden mehzûm u mehrûb ⁴² oldılar hattâ O mehzûmâna ⁴³ peyrevlik idüp aḥşâd-ı şeytânî	R 86b, YB 38a, M 2b
70	Hezîmetde hemân aşḥâb-ı file döndiler anlar ⁴⁴ Ya şol ecnâda remy-i ḥaşy ile gösterdi gerdânı	R 87b, YB 39a, M 2b
[Hz. Peygamber'in Mucizeleri]		
71	Şu nebz-ile ki tesbîḥ eyledükden şofra keffinde Ḥaşâ-yı ḥütudan nebz-i müsebbih gibi Sübhân'ı	R 88b, YB 39b, M 2b
72	İcâbet itdi eşcâr da'vetine sâciden geldi Ṭurup bir sâḡ-ı bî-pây üzre ṭutdı emr ü fermânı	R 98a, YB 45a, M 2b
73	Fürû'ı levḥ-i râha yazdı bir ḥaṭṭ-ı celî güyâ Ki oldı şıdḡına bir ḥüccet-i kaṭ'î-i deyyânî	R 98b, YB 45b, M 2b
74	Şu ebr-âsâ ki ol ḥurşîd-ile hem-seyr olmuşdı Ḥarâretten olup ol şehriyâre sâye-i bânî	R 99b, YB 46a, M 2b
75	Yemîn itdüm meh-i münşakḡa kim ol ḡalb-i yektâya Müşâbihdür bu sevgendümde yoḡdur ḥuṣṣ-i eymânî	R 100b, YB 47a, M 2b
76	Daḡi ol muḥteviyy-i ḡâr olan ḡayr-ı keremden kim Gürûḡ-ı müşrikînüñ oldı kûr anlardan 'aynânı	R 102a, YB 47b, M 2b
77	O ḡâr içre o yâr-ı ḡâr-ile ol seyyidü'l-ebrâr ⁴⁵ Ṭururken dirdi küffâr bunda yoḡdur nev'-i insânî	R 103a, YB 48a, M 2b
78	Ḥamâm u 'ankebût ol şâha oldı perde-dâr-ı ḡâr Anı kûrî-dilân-ı müşrikîn ḡann itdi berrânî	R 103b, YB 48b, M 2b
79	Cenâb-ı Ḥaḡḡ'ıñ itdi ḡıfzı ol sulṭân-ı ma'sûmu Tezâ'ıf-i düru'dan hem ḡuşûn-ı 'âlden ḡânî	R 104b, YB 49a, M 2b

⁴² mehzûm u mehrûb: merhûb u mehzûm M.

⁴³ mehzûmâna: merdûdâna M.

⁴⁴ Hezîmetde hemân aşḥâb-ı file döndiler anlar: Müşâbih oldılar aşḥâb-ı file hezmdede bunlar M (M'de ilk hali kenarda fark olarak kaydedilmiştir).

⁴⁵ ebrâr: kevneyn M.

80	Sipihrüñ saht-gîr-i pençe-i ser-tîz-i cevrenden Hâlâş itdüm o şâha isticâr-ile girîbânî	R,148b, YB 77a, M 3b
81	Ne itdümse niyâz ol keff-i 'âlem-bağş-ı cüdından O hayr-ı müstelemden görmedüm bir vaz'-ı hîrmânî	R, 149b, YB 77b, M 3b
82	Şakın inkâr itme vahy-i rü'yâvîsini zîrâ Uyumazdı dil-i bîdârî der-ğ'âb olsa çeşmânî	R 91a, YB 40b, M 2b
83	O dem hîn-i bülûğ-ı cevher-i kıuds-i nübüvvedür O dem inkâr olunmaz feyz-i kalb-i genc-i 'îrfânî ⁴⁶	R 92b, YB 41b, M 2b
84	Te'âlallâh ne 'âlidür ki olmaz mükteseb îhâ Dağı yok bir nebî peygâm-ı ğayb üzre ola cânî	R 93b, YB 42a, M 2b
85	Şifâ-yâb oldu niçe derd-mendân lems-i keffinden Hâlâş oldu niçe mecnûn-ı ser-sâm-ı ⁴⁷ beyâbânî	R 94b, YB 42b, M 2b
86	Hâyât-ı tâze buldı sâl-i şehbâ da'vetinden tâ Ki oldu ğurre-veş a'sâr-ı dühme zîb-i pîşânî	R 96a, YB 42b, M 2b
87	Şu ebr-ile ki selsâl-i füyüzından şanursıñ kim Bi'tâyıhlar yem-i seyyâle yâhud seyl-i cûşânî	R 97a, YB 44b, M 2b
88	Beni evşâf u âyâtıyla koñ ol şâh-ı kevneynüñ Ki ol nâr-ı kırâ-veş şaldı dehre nûr-ı i'lânî	R 105b, YB 49b, M 2b
90	O lü'lü' gibi hüsni muntaẓam olsa olur müzdâd Perîşân olsa gelmez meblağ-ı qadrine noqşânî	R 106a, YB 50a, M 2b
89	Te'tävül itmez istîfâsını âmâl-i meddâhîn Mekârim-nâme-i zâtındaki ahlâk-ı hânnânî	R 106b, YB 50b, M 2b
[Kur'ân'ın Fazileti]		
91	Odur âyât-ı haq kim lafzı mu'ciz resmi muhdeşdür Velî ⁴⁸ ma'nâsıdur vaşf-ı kadîm-i zât-ı Raḥmânî	R 108a, YB 51a, M 2b

⁴⁶ O dem inkâr olunmaz feyz-i kalb-i: Olunmaz red o dem sırr-ı kulüb-ı M. (M'de ilk hali kenarda fark olarak kaydedilmiştir).

⁴⁷ ser-sâm-ı: bî-'aql M.

⁴⁸ Velî: dağı M.

92	Münezzehdür zamândan lîk evâ'ilden ider iğbâr Dağı hâl-i me'âd-ı halkı rûhânî vü cismânî	R 110b, YB 52b, M 2b
93	Tefevvuğ itdi i'câz-ı nebiyyîne olup bâkî ⁴⁹ Ki zîrâ mu'cizât-ı sayir oldı hâdiş ü fânî	R 111a, YB 53a, M 2b
94	Şu ⁵⁰ muhkemdür ki ol ⁵¹ âyât-ı Hâk ehl-i şikâka hîç Çomaz bir şübhe hem mebgî degül bir hükme bürhânî ⁵²	R 112a, YB 53b, M 3a
95	Rucû' itdi te'ânüd ⁵³ eyleyen a'dâları aħır İdüp teslîm ü ikrâr meblağ-ı i'câz-ı Qur'an'ı	R 113a, YB 54a, M 3a
96	Belâgatle mu'arızlar da'avîsini redd itdi Harîminden gayûruñ reddi-veş dest-i şerîrânî ⁵⁴	R 113b, YB 54b, M 3a
97	Me'ânîsi mededde mevc-i baħr-i bî-kerân-âsâ Şikest eyler kıyemde cevherin ol hûsn-i bî-şânî	R 114b, YB 55a, M 3a
98	Degül mümkün ⁵⁵ ucabî hadd-i iğşâya ola kâbil Dağı ⁵⁶ virmez se'âmet kalbe ikşâr-ile Qur'an'ı ⁵⁷	R 115b, YB 55b, M 3a
99	Münevver olduğı-çün dîde-i kârî didüm billâh Zafer bulduñ vişâl-i Hâk'â tut o ħabl-i Furkân'ı	R 116a, YB 56a, M 3a
100	Lehib-i nârdan ħavfen tilâvet eyler-iseñ ger O vird-i pür-şiyemle itdün itfâ ħarr-ı nîrânî	R 117a, YB 57a, M 3a

⁴⁹ Tefevvuğ itdi i'câz-ı nebiyyîne olup bâkî: Olup bâkî tefevvuğ itdi i'câz-ı nebiyyîne M.

⁵⁰ Şu: o M.

⁵¹ ol: o M.

⁵² bürhânî: İķânî M.

⁵³ te'ânüd: te'aruz M.

⁵⁴ Harîminden gayûruñ reddi-veş dest-i şerîrânî: Hemân redd-i gayûr-âsâ ħamâdan dest-i şûrânî M. (M'de kenarda mısran ilk hâli yazılmıştır.)

⁵⁵ Degül mümkün: ne mümkündür M.

⁵⁶ Dağı: yine M.

⁵⁷ Qur'an'ı: tibyânî M.

101	Şu ⁵⁸ havz-ı pür-zülâlün 'aynıdır o kim ider tebyİZ Hümem gibi sevâdü'l-vech olan taqşir-kârânı	R 118a, YB 57b, M 3a
102	Daĥi mîzâna beñzer hem şırâta 'adl ü kıstında Degül ġayrıda kâ'im ihtişâş itmiş o vaşfânı	R 119a, YB 58a, M 3a
103	Ta'accub eyleme inkâr-ı ĥussâdı tecâhülден Yirindeyken şu'ür u 'aql ü idrâki vü iz'ânı	R 119b, YB 58b, M 3a
104	Remedden dîde gâhî nür-ı ĥurşîdi ider inkâr Seķamdan gâhî fem ta'm-ı lezîz-i âb-ı ĥayvânı	R 120a, YB 59a, M 3a
[Mîrac Mucizesi]		
105	Eyâ ĥayr-ı cemî'i mercî-i efrâd-ı 'âlem kim Gelürler sâĥa-i iclâline rûkbân u riclânı ⁵⁹	R 121a, YB 59b, M 3a
106	Ve yâ ey âyet-i kübrâ-yı dâreyn-i dil-i âġâĥ ⁶⁰ Ve yâ ey ni'me-i 'uzmâ-yı ni'met-cû-yı 'irfânî	R 121b, YB 59b, M 3a
107	Gice teşrif itdüñ bir ĥaremден birine ġüyâ Meh-i 'âlem-firüz eyler şeb-i târ içre seyrânı	R 122b, YB 60a, M 3a
108	Teraġķî eyledüñ ol menzile tâ "kâbe kavseyn" ⁶¹ den Müyesser olmadı bir ferde idrâki vü iz'ânı	R 123b, YB 61a, M 3a
109	Seni ol menzil-içün ⁶² enbiyâlar eyledi taqđim Şu taqđim-ile kim eyler ĥadem maĥdümına anı	R 125a, YB 61b, M 3a
110	Ĥibâķ-ı seb'ı itdüñ ĥarķ olarla ĥarîķ-ı 'âde Ki bir mevkible kim olmuşduñ anuñ sen de ĥâķânı ⁶³	R 126a, YB 62a, M 3a
111	Maĥall-i himmet-i ehl-i himemden ķalmadı ĥattâ Bütün sebķ eyleyüp ķať eyledüñ merķâ-yı ķurbânı	R 126b, YB 62b, M 3a

⁵⁸ şu: o M.

⁵⁹ rûkbân u riclânı: riclân u rûkbânı M.

⁶⁰ dâreyn-i dil-i âġâĥ: 'ibret-bîn-i kevneynâ M.

⁶¹ "...iki yay aralıġı kadar..." mealindeki bu ibare K. Kerim'de (Necm: 9) geçmektedir.

⁶² menzil-içün: menzilet-çün M.

⁶³ ĥâķânı: sultânı M.

112	İzâfet ile hafz itdüñ cemî'-i menzili zirâ 'Alem-veş ferden olduñ ref'-ile med'uvv-i cânânî ⁶⁴	R 127b, YB 63a, M 3a
113	O vaşl için ki maḥfîdür o ebşâr-ı ḥalâyıkdan O sırra fevz için kim ḥalk o sırruñ oldu nādânî	R 128b, YB 63b, M 3a
114	Tefâḥur eyledüñ her bir feḥârî faḥr-ı bî-şirket Tecāvüz ⁶⁵ eyledüñ bî-müzdeḥam her cāya vaḥdânî	R 129b, YB 64b, M 3a
115	Muḥaşşal oldu kadrüñ rütbe-i idrâkden 'alî Olnmaz derk saña baḥş ⁶⁶ olan in'âm-ı Yezdânî	R 130a, YB 64b, M 3a
116	Beşâret ma'şer-i İslâm'a olsun kim bizüm çün var Ki bir dârü'l-'inâyet ḡayr-ı mühdem ⁶⁷ rükn ü bünyânî	R 130b, YB 65a, M 3a
117	Olınduksa reh-i Ḥakk'a o faḥru'r-rüsl ile da'vet Bi-ḥamdillâh ki bulduḡ ḡayr-ı ümmetlikle rüçḡânî	R 131a- b, YB 65b, M 3a
[Cihadın Önemi]		
118	Peyâm-ı bi'seti ḡalb-i 'adüvvi mürte'ib kıldı O zi'r-âsâ ⁶⁸ ki icfâl ⁶⁹ itdi ḡafl-i güsfeñdânî	R 132a, YB 66a, M 3a
119	O rütbe nîze-bâz oldu 'adüya her melâḥimde Ki ḡakî oldu laḡm u zamm-ı ḡaşşâbân-ı dükkânî	R 132b- 133a, YB 66b, M 3a
120	Firâra vüdllerinden ḡıbtâ itdiler şu eşlâ'a Ki inşâb eylemişdi pençe-yi raḡmı vü 'ıqbânî	R 133b, YB 67a, M 3a
121	Güzâr eyler leyâlî 'iddetin idrâk itmezler Geline tā leyâlî-i şuhûr-ı ḡurmüñ ezmânî	R 134a, YB 67b, M 3a

⁶⁴ cânânî: ḡannânî M.

⁶⁵ tecāvüz: tevâşul M.

⁶⁶ baḥş: feyz M.

⁶⁷ mühdem: mehdüm R.

⁶⁸ O zi'r: şu neb' M.

⁶⁹ icfâl: ir'âb M.

122	Bu dīn ol zayfa beñzer kim der-i a'dāya gelmişdür Şu abtāl ile kim horende lahm-ı ehl-i butlānı	R 135a, YB 68a, M 3a
123	Çeküp baħr-ı hamīsin edhem-i çāpük-'inān üzre Urup mevc ıstīdām-ı şaff-ı küh-endāz-ı fursānı	R 135b, YB 68b, M 3a
124	Şu her bir müntedib ve muħtesib lillāhdan k'anlar İderler ƙal' biħ-i ⁷⁰ ħayzürān-ı ehl-i küfrānı	R 136a, YB 69a, M 3a
125	Nihāyet anlaruñ sa'yiyle oldı millet-i İslām 'Azīz ü muħterem zī-'acַz iken enşār u a'vānı	R 137a, YB 69b, M 3b
126	Ebed mekfüledür ħayr-ı eb ü ba'l ile düşmenden Anuñ-çün görmedi yütm ü erāmil gibi ħüsrānı	R 137b, YB 70a, M 3b
127	Celāletde cibāle beñzer anlar şor meşādımiden Ne şey gördüklerin ⁷¹ her muşţademde riçl ü rükbānı ⁷²	R 138b, YB 70b, M 3b
128	Ġazāvāt-ı Ĥuneyn'ı vü Bedir Uħd şor bilenlerden Fuşul-i ħatfini kim oldı edhā vaħmeden şānı	R 139b, YB 71b, M 3b
129	Beyāz-ı tiğ olurdu la'l-gün ħün-ı e'ādiden Ser-i düşmenden itdükçe dem-i yāķüt fevrānı	R 140b, YB 71b, M 3b
130	O küttābīn-i sümürü'l-ħaţţuñ aķlāmı ķomazdı ħiç Bi-lā-a'cām ħarf-i cism-i a'dā-yı le'imānı	R 141a, YB 72a, M 3b
131	Silāħı tām̄m hem simāları mümtāz u beyyindür Olur mümtāz Selem'den lehce-i verd-i ħıyābānı	R 142a, YB 72b, M 3b
132	Nesīm-i naşr eser saña peyāmından o şirānuñ ⁷³ Şanursın zehr kemminde o her bir merd-i ħayyānı ⁷⁴	R 142b, YB 73a, M 3b
133	Ĥuyūl üzre nebāt-ı rübve beñzerler şalābetde Buña bā'iş degüldür şedd-i zīr-i teng-i esbānı	R 142b, YB 73b, M 3b

⁷⁰ İderler ƙal'-ı biħ-i: ki istīşāl iderler M.

⁷¹ gördüklerin: gördüğünü M.

⁷² riçl ü rükbānı: ceşş-i 'udvānı M.

⁷³ şirānuñ: merdānuñ M.

⁷⁴ ħayyānı: şec'ānı M.

134	O rütbe itdi istilâ mehvâvif-kim dil-i düşmen Tefarruğdan mu'aţţal oldı hayvân-ile şüc'ânı ⁷⁵	R 143a, YB 73b, M 3b
135	O men kim ola naşr-ı seyyidü'l-ebrâr ile manşûr Olurdu sâha-i gâbında zayğam görse tersânî	R 144a, YB 74a, M 3b
136	O sulţân-ı refi'ûñ ⁷⁶ evliyâsı muntaşırdur hep Ğarîķ-i lücce-i hızlândur a'dâ-yı hirâsânı ⁷⁷	R 144b, YB 74b, M 3b
137	Nüzül ⁷⁸ itdürdü hızn-ı milletine ümmetin güyâ Esed eşbâlini âcâmı içre itdi ihşânı	R 145a, YB 75a, M 3b
138	Niçe ehl-i cidâli eyledi âyât-ı Hâķ mağlûb Dağı mebhût u mülzem kıldı niçe haşm-ı ferzânı	R 145b, YB 75a, M 3b
139	Saña mu'ciz yeter fetretdeki 'ilmiyle idrâķ it O ümmînüñ dem-i yütmindeki te'dîb-i Rabbânî	R 148a, YB 76b, M 3b
[Nedâmet ve Ümit]		
140	Bu na't ile o şehden şalib-i 'afv-ı zünûbam kim Ki nazm u neşr-ile cem'ine olmuşdum şitâbânî	R 150a, YB 77b, M 3b
141	Baña zîrâ ki ⁷⁹ taķlîd itdi anlar şey'-i bed-fercâm Ki ben anlarla güyâ olmuşam bir hedy-i ķurbânî	R 150b, YB 78a, M 3b
142	Bu hâletlerde ben ğayy-ı şabâya uydum ammâ kim Mücerred sūdum oldı andan âşâm u ned[î]mânî	R 151a, YB 78b, M 3b
143	Baķuñ bu ğasr-ı nefis-i zâlîme vaķt-i ticâretde Ne aldı dîni dünyâ ile ne itdi bu meylânı	R 152a, YB 78b- 79a, M 3b
144	Şu kim dünyâ-yı dünî itse 'uķbâ ile istibdâl Olur bey' u selemde aña zâhir ğabn-ı fettânî	R 152b, YB 79a, M 3b

⁷⁵ ğayvân-ile şüc'ânı: insân-ile (?) M.

⁷⁶ refi'ûñ: kerîmüñ M.

⁷⁷ Ğarîķ-i lücce-i hızlândür a'dâ-yı hirâsânı: 'Adüsında bulunmaz görmedi ğüsrân u hızlânı M.

⁷⁸ Nüzül: ğulül M.

⁷⁹ Baña zîrâ ki: ki ki zîrâ baña M.

145	Degüldür muntakız ‘ahdüm günāh itsem de ol şehden Daḥi hem dilde müstaḥkemdür anuñ ḥabl-i imānı	R 153a- b, YB 79b, M 3b
146	Semiyy olmağla vardur zimmetüm zīrā o sulṭāna Ol-ise cümleden evfā-durur ifāda peymānı	R 154a, YB 80a, M 3b
147	Me‘ādumda baña olmazsa fazlen dest-gīr ol şāh Sezādur dirseler gel geldi lağz-i pāyuñ āvānı ⁸⁰	R 155a, YB 80b, M 3b
148	Ve lākin rācī-i luṭfını ḥāşā eyleye maḥrūm Ne mümkindür ki ğayr-ı muḥterem ‘avd ide cīrānı	R 155b, YB 81a, - M
149	O sulṭānuñ medḥin fikrūme ilzām idelden tā Ḥalāş-ı cāna ḥayr-ı mültezem buldum o idmānı	R 156a, YB 81a, M 3b
150	Yed-i muḥtācını feyz-i ‘amīmi teng-dest itmez Şu zehr-āsā ki gül-ḥadd eyler anı feyz-i cūdānı	R 156b, YB 81b, M 3b
[Dua ve Niyaz]		
151	Degüldür maḥşadum bu medḥ-ile şol ⁸¹ zīnet-i dünyā Ki medḥ-i Herm-ile dest-i Züheyr almuşdı ol kānı	R 157a- b, YB 82a, M 3b
152	Baña ey Ekremü’l-Ḥalk var mı senden ğayrı bir melce’ Ḥulul itdükde ol dehyā-yı ‘ālem-gīr-i ḥusbānı	R 158a, YB 82b, M 3b
153	Baña luṭf-ile cāhuñ teng olmaz yā Resülallah İdince ol Kerīm-i Müntakim aḥz ehl-i ‘işyānı ⁸²	R 159a, YB 83a, M 3b
154	Senüñ cūduñla geydi zīrā ⁸³ dāreyn kisve-i taḥkik ‘Ulūmuñdan-durur hem ‘ilm-i levḥ u kilk-i rūḥānı	R 162b, YB 84b, M 3b

⁸⁰ Sezādur dirseler gel geldi lağz-i pāyuñ āvānı: Baña diñ geldi gel ey şaḥş lağz-ı pāyuñ āvānı M.

⁸¹ şol: bu M.

⁸² İdince ol Kerīm-i Müntakim aḥz ehl-i ‘işyānı: O dem aḥz eyledükde ol Kerīm-i müntakim cānı M.

⁸³ geydi zīrā: zīrā geydi M.

155	Ümîdüñ kesme Hâk'dan zelle-i 'uzmâ ile iy nefis Ki zirâ kaçre gibidür kebâyir baħr-i ğufrânı	R 165b, YB 85a, M 3b
156	Ümîdüm rahmet-i Hâk'dan budur kim vaqt-i kısmetde Düşe her mücrimüñ payına o miqdâr-ı 'isyânı	R 166b- 167a, YB 86a, M 3b
157	Recâmı itme yâ Rab mün'akis luţfuñla 'indüñde Daħi kıлма ümîdüm kaç' taħkık it bu ħusbânı ⁸⁴	R 167b, YB 86b, M 3b
158	Bu 'abd-i mücrimi elţaf-ı dâreyn ile dil-şâd it Ki anuñ yoқdur ol ehvâle yâ Rab şabr u sâmânı	R 168a- b, YB 87a, M 3b
159	İzin ihsân kıլ suħb-ı şalâta dâ'imâ senden Ki yağdursın o Ĥatmü'r-rüsli üzre cüd u ihsânı	R 169a, YB 87b, M 3b
160	Şabâ itdükçe taħrık 'azbe-i bân-ı ħoş-endâmı Daħi itdükçe pür-şevk 'isi ħâdî-i ħoş-elĥânı	YB 88a, R 170a, M 3b

Sonuç

18. yüzyıl âlim ve müelliflerinden olan Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in biyografisini ve nazmettiği manzum Kasîde-i Bürde tercümesinin neşrini esas amaç olarak belirleyen bu makalede varılan en önemli sonuçlardan biri mütercimın biyografisine dair yapılan tespitler olmuştur. Yakın zamana kadar herhangi bir bilimsel çalışmaya konu olmayan mütercimın biyografisi ve eserlerine dair yeni bilgiler tespit edilmiştir. Bu bilgiler, Osmanlı yazın kültürüne dair tespit çalışmaları için daha çok mesafe kat edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Klasik biyografik kaynaklarda kendisine yer bulmadığı anlaşılan müellifin yazdığı kitap ve risaleleri, istinsah ettiği metinler ile sahip olduğu kitaplar ve bunlara düştüğü kayıtlar onun biyografisi için asıl kaynaklar olmuştur. Bundan dolayı Osmanlı dönemi âlim, edip ve şairlerinin biyografisini oluştururken sadece klasik kaynaklara bağlı kalmamak ya da bu kaynaklarda verilen bilgilerle yetinmeyip kişilerin sahip olabilecekleri mecmualar, kitaplar ve istinsah ettiği kitapların yanısıra arşiv kaynaklarının sağladığı verilerin de biyografi oluşumu için etkin

⁸⁴ ümîdüm kaç' taħkık it bu ħusbânı: ħisâbum münĥazim luţf eyle âsânı M.

olarak kullanılması gerektiği bir kez daha örneklendirilmiştir. Öte taraftan Kohisrzde'nin oluşturulan biyografisi ve tespit edilen eserleriyle birlikte bir kez daha ortaya çıkmıştır ki Osmanlı edebiyat geleneğini sadece Türkçe merkezli olarak ele almak bu edebiyat geleneğinin geniş ve çeşitlilik arz eden yapısını örtmekte ve silikleştirmektedir. Bundan dolaydır ki Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü ve çok dilli yapısı dikkate alınarak daha birçok temsilci ve ürünün gün yüzüne çıkarılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Bu makaleyle birlikte varılan sonuçlardan biri de daha evvel ortaya konulduğu üzere şerh ve tercüme olgusunun i içe geçmiş yapısıdır. Kohisrzde'nin de bir metne yönelik şerh türündeki üretimini aynı metne yönelik manzum bir tercüme ile desteklediği görülmektedir. Kohisrzde başkasına ait bir tercümeden ziyade kendisinin nazmettiği tercüme metnini Bürde'ye yazdığı Arapça şerhin içerisine almış ve tercümenin bu sayede elimize ulaşan  nüshasından ikisi söz konusu şerh metni sayesinde günümüze ulaşmıştır.

Kohisrzde'nin manzum tercüme örneğinin işaret ettiği önemli bir husus da mellişlerin ürettikleri metinleri zamanla ve türlü vesilelerle önemli oranda revize edebilecekleri gerçeğinin dikkate alınmasıdır. Bunun da ancak nüshalar arası ilişkileri tespit etmek ile mümkün olabileceği unutulmamalıdır.

Tercümesinin başına veya sonuna yan metin niteliğinde herhangi bir metin koymayan Süleyman Tlib'in eviri anlayışına dair söylemsel bağlamda bilgi sahibi değiliz; ancak tercümesini kaynak metinle karşılaştırmalı olarak okuyup bu gözle inceledikten sonra mütercimim genel olarak kaynak metnin anlam dairesini doğru bir şekilde anlayıp en geniş hliyle bu anlam dairesini erek metinde yeniden oluşturduğu görülmektedir. Bunu yaparken mütercimim genellikle kaynak metni söz dizimsel bağlamda yeniden inşa edip kaynak metnin söz dizimine çok fazla bağlı kalmadığı anlaşılmaktadır. Tercümesinin bütünü dikkate alındığında kaynak metindeki anlam dairelerini erek metinde yeniden üretmeye çalışırken anlamı umumi olarak Osmanlı şiir geleneğinin kavramları, söz varlığı ve mazmunları ile karşılayıp kaynak metnin yabancılığını önemli oranda yerlileştirdiği, böylece klasik şiire uyumlu hle getirerek tercüme ettiği görülmektedir. Bunu yaparken nazım tekniğini de oldukça başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bu bağlamda da onun tercümesinin 17. yüzyıldaki Bürde mütercimlerinden Seyyid

Hüseyin'in aruz ve kafiye kullanımına göre oldukça başarılı olduğu, eserde aruz ve kafiye kullanımının bu iki sahadaki kaidelere uygun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Koçhisârîzâde'nin tercih ettiği vezin ve kafiyenin daha evvel yapılan Zâtî, Fâzî ve Kemâlâtî tarafından da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu tercüme arasında yapılan kısmî karşılaştırmalı okuma neticesinde Zâtî, Paşasaraylı Fazî ve Süleymân Tâlib'in tercüme arasında, özellikle de Fazî ile Tâlib'in tercüme arasında nazire bağlamında değerlendirilmeye uygun bir yakınlık olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda umumi manada tercüme metinleri, hususi olarak da Bürde'nin manzum veya mensur tercüme arasında yapılacak mukayeseli çalışmalar sayesinde mütercimlerin bir metni tercüme ederken aynı metnin daha evvel yapılan tercüme metinlerini görme ihtiyacı hissedip hissetmedikleri, eğer gördülerse bunlardan ne oranda ve nasıl yararlandıkları gibi meselelerde önemli sonuçlara varılacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Abou-Khatwa, Noha. (2009). "An Ode to Remember: The Burda of Al-Busiri in Cairene Ottoman Houses". İçinde *Creswell Photographs Re-examined: New Perspectives on Islamic Architecture*, editör Bernard O'Kane, 43-75. American University in Cairo Press.
- Afyoncu, Erhan. "Müteferrika", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muteferrika> (03.06.2024).
- Akdemir, Yılmaz. (2015). "Kemâleddîn Hüseyin Harezmî'nin Çağatay Türkçesiyle Kasîde-i Bürde Şerhi (İnceleme, metin, çeviri, gramatikal dizin)". *Doktora Tezi*, Dicle.
- Albayrak Sak, Vesile. (2014). "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies*, 9 (3), 91-110.
- Albayrak, Vesile. (2019). "Esâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 343-63.
- Ali Kahraman. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aliyu Hassan, Muhammad. (2023). *A Comparative Study of Muhammad Busiri's Al-Burdah and Muhammad Tanu Moililel's Madhu Modi*. Nigeria.
- Aslan, Rose. (2021). "Understanding The Poem of The Burdah in Sufi Commentaries". *Master Thesis*, Cairo: the American University.
- Ayçiçeği, Bünyamin (2017), "Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumunu Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri", Program Kodu: 1002, Proje No: 215K398, TÜBİTAK SOBAG.
- Ayçiçeği, Bünyamin. (2015). "Bûsîrî (ö. 696/1297?)'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, 27-102. <http://dx.doi.org/10.15247/dev.237>
- Ayçiçeği, Bünyamin. (2023). "Bûsîrî (ö. 696/1297?)'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Ahmed Arîf (Ö. 1186/1772-73'ten sonra) Tarafından Yapılan Manzum Tercümesi". Editör Cemal Kafadar, Gönül Tekin, ve Abdullah Esen. *Türklük Bilgisi Araştırmaları Orhan Bilgin Armağanı I*, 59, 65-93.

- Aydın, Süheyla. (2020). "Kemâlâti Mehmed'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi (İnceleme-Metin)", *Bitirme Tezi*, İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Bağdatlı İsmail Efendi (1995). *Hediyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsâru'l-Musannifîn*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Bağdatlı İsmail Paşa (1971). *Îzâhu'l-Meknûn fî Zeyli Keşfi'z-Zünûn an Esâmî'i'l-Kütüb ve'l-Fünûn*. Tashih: Şerefettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Bodur, Zehra. (2019). "Güzelhisârî Mustafa Efendi'nin İtikadî Görüşleri ve Tuhfetü'n-Nebî Adlı Fıkh-ı Ekber Şerhi". *Yüksek Lisans Tezi*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Bursalı Mehmet Tahir (2018). *Osmanlı Müellifleri*, hzl. M. Ali Yekta Saraç. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Büküm, Mehmet. (2018). "Nazmî-Zâde Murtezâ ve Zeyl-i Siyer-i Nâbî". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 175-211.
- Coşkun, Ali; ve diğerleri (2013). *Osmanlı Yer Adları: II*. Ankara : Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Çaldak, Süleyman. (2017). "Rağîb Paşa'nın Nâbî'nin Zeyl-i Siyer'ine Yazdığı Zeyl: Huneyniye ve Tâifiye". *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi*, 3 (7), 1-25.
- Çiftçi, Ömer (2017). *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eşâr)*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf?0>.
- Demir, Osman. (2016). "Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine Akâid-Kelâm Literatürü: Kişiler, Eserler ve Gelenekler Üzerinden Bir Hâsıla". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 14 (27), 9-52.
- Demirayak, Kenan. (2022). Üsküplü Abdurrahim Efendi ve İki Dilli Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Donuk, Suat. (2015). "Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyiller ve Nev 'î-zâde Atâyî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî'si". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38), 103-41.

- Erkan, Mustafa. (1994). "Dürretü't-tâc İslam Ansiklopedisi, C.10, İstanbul: TDV Yay." *İçinde İslam Ansiklopedisi*. C. 10. İstanbul: TDV Yayınları.
- Erkoç, Bilal, ve Bahir Selçuk (2022), "Süleymân Tâlib'in Zeyl-i Siyer-i Veysî'si", *RESS Journal Route Educational & Social Science Journal*, 9 (6), 507-22. <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3301>
- Ertaylan, İsmail Hikmet. (1997). *Tercüme-i Kaside-i Bürde*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erünsal, İsmail (2021). *Osmanlılarda Kitap Ticareti: Sahaflar ve Kitapçılar*, editör Filiz Dığıroğlu, Zeynep Berktaş; iç tasarım Ender Boztürk, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Faidi, A. (2013). "Tradisi Pembacaan Qashidah Burdah Terhadap Orang Sakit Di Desa Sera Timur Kecamatan Bluto Kabupaten Sumenep Propinsi Jawa Timur". *Thesis*, Endonezya: Uin Sunan Kalijaga.
- Fitzpatrick Coeli, Walker, Adam Hani (2014). *Muhammad in History, Thought, and Culture_ An Encyclopedia of the Prophet of God*, ABC-CLIO.
- Gölcük, Şerafettin, ve Adil Bebek. (1995). "el-Fıkhü'l-Ekber". *İçinde TDV İslâm Ansiklopedisi*, 544-47. Ankara: TDV Yayınları.
- Günaydın, Yusuf Turan. (1995). "İbn-i Kemâl ve Edebî Kişiliği ve Kasîde-i Bürde Tercümesi (Tenkitli Metin)", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- İlhan, Mevlüt. (2017). "Na'îmî'nin Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi". *Journal of Turkish Language and Literature*, 3 (4), 42-61. <http://dx.doi.org/10.20322/littera.338362>
- Kahraman, Bahattin. (1997). "Le'âlî ve Abdurrahîm Karahisârî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy 4, 57-107.
- Kaplan, Yunus. (2021a). "Fazlî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25 (1), 66-89. <https://doi.org/10.53372/turkoloji.944393>
- Kaplan, Yunus. (2021b). "Nihâdî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10 (25), 45-70. <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut430>

- Kaplan, Yunus. (2022). "Sayrafî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9 (24), 309-38.
- Kaplan, Yunus. (2023). "Kaside-i Bürde'nin Mütercimi Meçhul Bir Manzum Tercümesi". *Mecmua*, sy 15, 1-31.
- Karabulut, Ali Rıza; Karabulut, Ahmet Turan (t.y.). *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî fi Mektebâti'l-Âlem: el-Mahtûtât ve'l-Matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslam Kültür Tarihi ile İlgili Eserler Ansiklopedisi I-VI*. Kayseri: Mektebe Yayınları.
- Karagöz, Ensar (2022), "İlmiye teşkilatı tarihine kaynaklık eden bir âlim: Eserleriyle Müstakîmzâde Süleyman Sadeddin", *Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kaya, Mahmut. (1992), "Bûsîrî, Muhammd b. Saîd", İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 6:468-70, TDV Yayınları.
- Kemikli, Nesime Beyza. (2021). *Siyer Yazıcılığında Dönüşüm: Meşrutiyet Dönemi Türkçe Siyer Yazıcılığı*. İstanbul: DBY.
- Koç, Hamza, Şermin Baka Telli (2022b). "Cihâdî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". 17. Yüzyıl Işığında Osmanlı (Editörler: Hanife Koncu, Nuri Seçgin). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları. s. 205-226.
- Koç, Hamza. (2018). "Ahmed-i Rıdvan'ın Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 5/12, 9-31.
- Koç, Hamza. (2021). "Paşasaraylı Fazlî Efendi'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 26, 391-425.
- Koç, Hamza. (2022a). "Mütercimi Belirsiz Bir Kaside-i Bürde". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Kemal Yavuz Armağanı, 14 (29): 935-956.
- Koç, Hamza. (2023). "Mütercimi Belirsiz Bir Kaside-i Bürde Tercümesi". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (49): 363-398.
- Korkmaz, Seyfullah. (2018). *Hulvî Abdullah Efendi Türkçe Manzum Çeviri Şerh, İnceleme ve Tıpkıbasım*, Kayseri: Laçın Yayınları.
- Koyuncu, Fatih. (2022). "Hulvî Abdullah Efendi'nin Kaside-i Bürde Tercümesi". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 15 (92), 63-86. <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.67252>

- Köksal, M. Fatih (2013). "Râşid, Mehmed Râşid Efendi". *TEİS*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasid-mehmed-rasid-efendi> (09.06.2024).
- Kurt, Seda. (2022). "Bosnalı Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin Kayıp Sanılan Zeyl-i Siyer-i Veysî'si". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy 28, 441-78.
- Mehmet Süreyya (1996). *Sicill-i Osmani*. Hzl. Nuri Akbayer. Çeviri yazı: Seyit
- Merinos, Fatma Zehra. (2017). "Sayrafî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi ve İncelemesi". *Bitirme Tezi*, İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Muhacir, Esra (2023), "Tereke Kayıtlarının Kitap Kültürü Açısından Önemi", *İçinde Terekeler Neyi Derler?*, editör K. Yıldız, 1. Basım, İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Mutiso, Wa Kineene. (1996). "Archetypal Motifs in Swahili Islamic Poetry: Kasida ya Burudai". *Thesis*, University of Nairobi,.
- Özkaya, Yücel, "Mütesellim", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mutesellim> (03.06.2024).
- Özmen, Abdulsamet. (2015). "Nâbî'nin Siyer-i Veysî'ye Yazdığı Zeyillerde Yer Alan Türkçe Manzumeler ve Bu Manzumelerin Dil İçî Çevirileri". *The Journal of Academic Social Science*, 3 (10), 535-63.
- Öztoprak, Nihat. (2010). "Türk Edebiyatında Manzum Siyerler" içinde *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*, 51-70.
- Pakalın, Mehmet Zeki (2004), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 3, İstanbul: MEB.
- Putri, Intan Budiana, ve Abdul Muhid. (2021). "The Metode Pendidikan Keteladanan Relevansi antara Qasidah Burdah dengan Teori Belajar Sosial Albert Bandura: Metode Pendidikan Keteladanan Relevansi antara Qasidah Burdah dengan Teori Belajar Sosial Albert Bandura". *Tarbiyatuna: Jurnal Pendidikan Islam*, 14 (2), 164-87.
- Rohmatika, Nur. (2023). "Analysis of Phonological Errors in Reading Qasidah Burdah at Darul Falah Islamic Boarding SchoolTambak

- Sumur Sidoarjo Indonesia". *Journal of Arabic Language Studies and Teaching*, 3 (2), 185-206.
- Saraç, Yekta. (1994). "Kemal Paşazâde'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *İslami Edebiyat*, 24, 65-70.
- Saraç, Yekta. (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınları.
- Sezer, İsmail Hakkı. (2000). "Kaside-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, 65-88.
- Shaman, Massad Süveylim Ali el-. (1982). "Türk edebiyatında siyerler ve İbn Hişam'ın Siyer'inin Türkçe tercümesi Cilt 1. Ankara: Ankara Üniversitesi." *Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Stetkevych, S. P. (2006). "From Text to Talisman: Al-Būşîrî's Qasîdat al-Burdah (Mantle Ode) and the Supplicatory Ode". *Journal of Arabic Literature*, 37 (2), 145-89.
- Stetkevych, Suzanne Pinckney. (2007). "From Sîrah to Qaşîdah: Poetics and Polemics in al-Būşîrî's 'Qaşîdat al-Burdah' ('Mantle Ode')". *Journal of Arabic Literature*, 38, 1-52.
- Surahman, Cucu. (2020). "Collating Qaşîdah Burdah of Al-Buşîrî (A Living Text between the Editions and the Manuscripts)". *Hayula: Indonesian Journal of Multidisciplinary Islamic Studies*, 4 (2), 141-69.
- Şahin, Ebubekir Sıddık. (1997). "Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Terceme ve Şerhleri", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, Selami. (2018). *Kaside-i Bürde (Fazileti, Sırları ve Manzum Tercümesi) Şeyh Abdülhay el-Celvetî el-Edirnevî*, İstanbul: Buhara Yayınları.
- Taşdelen, Damla. (2020). "Zâtî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1 (60), 113-52.
- Türkoğlu, Serkan. (2023). "Alî bin İsmâîl Babadağî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 374-97.
- Weinrich, Ines. (2017). "Between Poem and Ritual: The Burda by al-Būşîrî (d. 1294-1297)". *İçinde Performing Religion: Actors, contexts, and texts*, editör Ines Weinrich, 102-26. Ergon Verlag.

- Yazar, Sadık (2011). "Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği", *Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazar, Sadık (2023), "Osmanlı Telif Geleneğinde İstılahî ve Amelî Yönden Tercüme ve Şerh İlişkisi", İçinde *M. A. Yekta Saraç Armağanı*, editör Kaçar Mücahit, İsmail Güleç, ve Sadık Yazar, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Yazar, Sadık. (2018). "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 145-87.
- Yıldız, Alim. (2011). *Ahmed Sûzî Hayatı ve Şiirleri*, Sivas: Handle.
- Yıldız, Fatih. (2022). *Kaside-i Bürde Tercümeleri: İmam Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin 19 Tercümesi ve Bir Şerhi*, İstanbul: Büyüyen Ay.
- Yılmaz, Öksüz. (2020). "Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24 (1), 211-45.
- Zuhriah. (2018). "Changes in the Pattern Formations of Qasidah Burdah by Imam Al-Bûşîry". İçinde *Selected Topics on Archaeology, History and Culture in the Malay World*, editör Mohd Rohaizat Abdul Wahab, Ros Mahwati Ahmad Zakaria, Muhlis Hadrawi, ve Zuliskandar Ramli, 233-43.